

”Panostaa yhteisiin ja toimiviin sääntöihin”

Kokemuksia opiskelija-asuntolassa asumisesta

Sari Väisänen

Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö
Vammaistyö ja kuntoutus
Sosionomi (AMK)

KEMI 2013

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU, sosiaaliala

Koulutusohjelma: sosiaalialan koulutusohjelma, vammaistyö ja kuntoutus
Opinnäytetyön tekijä: Sari Väisänen
Opinnäytetyön nimi: Panostaa yhteisiin ja toimiviin sääntöihin. Kokemuksia opiskelija-asuntolassa asumisesta.
Sivuja (joista liitesivuja): 47 (4)
Päiväys: 26.5.2013
Opinnäytetyön ohjaaja(t): Rauni Rätty ja Päivi Muranen
<p>Opinnäytetyön keskeisenä tavoitteena oli saada selville opiskelija-asuntolassa asuvien opiskelijoiden ajatuksia ja kokemuksia asuntolassa asumisesta. Ammatillisessa erityisoppilaitoksessa myös asumispalveluissa tavoitteena on kiinnittää huomiota opiskelijoiden hyvinvointiin järjestämällä jokaiselle yksilöllinen ja tarpeiden mukainen tuki ja ohjaus. Asumispalveluiden tavoitteena on lisäksi kehittää ja lisätä opiskelijoiden arkielämän taitoja, jotta itsenäinen elämä valmistumisen jälkeen olisi jokaisella omien vahvuuksien ja taitojen mukaan mahdollista.</p> <p>Opinnäytetyön tutkimustehtävänä oli selvittää opiskelija-asuntolassa asuvien opiskelijoiden kokemuksia, ajatuksia ja kehittämisehdotuksia asuntolassa asumiseen liittyen. Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jonka tiedonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Opinnäytetyön haastatteluun osallistui viisi Ammatitopisto Luovin Limingan yksikön opiskelija-asuntolassa asuvaa opiskelijaa.</p> <p>Tutkimustulokset osoittivat, että vastaajat olivat pääosin tyytyväisiä opiskelija-asuntolassa asumiseen ja kokivat asuntolassa asumisen turvallisena. Henkilökunnan vaihtuvuudella tuloksista päätellen oli merkittävää negatiivista vaikutusta opiskelijoiden hyvinvointiin ja turvallisuuden tunteeseen. Tutkimuksessa nousi esille myös, että kyselyyn vastanneiden opiskelijoiden ainoita kavereita ovat usein muut asuntolassa asuvat opiskelijat. Kaikki vastaajat lisäksi kokivat, että asuntolassa saaduilla arkielämän taidoilla on merkitystä heidän itsenäistymiseen valmistumisen jälkeen.</p>
Avainsanat: nuoruus, itsenäistyminen, vammaisuus, erilaisuus ja asuntola-asuminen

ABSTARCT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCE, Social services

Degree programme: Bachelor of Social Services, combating disability and rehabilitation
Author: Sari Väisänen
Thesis title: Panostaa yhteisiin ja toimiviin sääntöihin. Kokemuksia opiskelija-asuntolassa asumisesta.
Pages (of which appendixes): 47 (4)
Date: 26.5.2013
Thesis instructor(s): Rauni Rätty ja Päivi Muranen
<p>The main purpose of this study was to find out student's opinions and experiences about their living in a student dormitory. In vocational special needs education and training services, including housing, goal is to draw attention to the student's well-being. This is achieved by providing a unique and custom-tailored support and guidance. Housing Services also aims to develop and enhance students skills in everyday life, so that an independent life after graduation, taking into account the individual's strengths and skills, would be possible to everyone.</p> <p>The purpose of the study was to determine the student dormitory resident student's experiences, opinions and development proposals related to dormitory housing. Thesis was a qualitative study and the theme interview was used as the data collection method. Thesis interview attended by five students from Luovi Vocational college, who lived in the student dormitory in Liminka.</p> <p>The results indicate that respondents were mostly satisfied with dorm housing and felt safe dormitory housing. Judging from the results of the staff turnover of labor was a significant negative effect on student's well-being and sense of security. The study also came up, that the responding students only friends are often other students living in dormitories. All the respondents felt that the dormitory received daily life skills are relevant to their independence after graduation.</p>
Keywords: youth, independence, disability, diversity, dormitory housing

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ.....	2
ABSTARCT	3
1 JOHDANTO.....	5
2 NUORUUS.....	6
2.1 Nuoruus ikävaiheena.....	6
2.2 Nuoruus ja identiteetti.....	8
2.3 Vammaisuus ja identiteetti.....	13
2.4 Itsenäistyminen	16
2.5 Kodista irtaantuminen osana itsenäistymistä	18
2.6 Tuettu asuminen.....	20
3 KATSAUS AIKAISEMMIN ILMESTYNEISIIN OPINNÄYTETÖIHIN.....	23
4 AMMATTIOPISTO LUOVI.....	25
4.1 Yleistä	25
4.2 Limingan yksikkö ja asuminen	26
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	27
5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet.....	27
5.2 Tiedonhankinta ja aineisto	28
5.3 Aineiston analyysi.....	30
5.4 Reliaabelius, validius ja eettisyys	31
6 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	34
6.1 Vastaajien taustatiedot	34
6.2 Asuntolaan muuttovaiheen kokemuksia	34
6.3 Asuntolaelämää.....	34
6.4 Kokemuksia asuntolaelämästä	35
6.5 Kehittämideoita	38
6.6 Asumista 2013	39
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	40
8 POHDINTA.....	44
LÄHTEET	48
LIITTEET.....	50

1 JOHDANTO

Nuoruus on kuin silta lapsuudesta aikuisuutta kohti. Nuoren itsenäistyminen on olennainen osa aikuisuuteen siirtymisessä. Itsenäistyminen ja irtaantuminen omista vanhemmista ovat usein monimutkaisempia asioita, kun kyseessä on erityistä tukea tarvitseva nuori. Itsenäistyminen vaatii tällöin yleensä toisten ihmisten apua ja tukea.

Ammatillisen erityisopetuksen yhtenä tavoitteena on antaa nuorelle valmiuksia mahdollisimman itsenäiseen ja hyvään elämään. Nuoren opinnot ja vapaa-aika muodostavat yhdessä kokonaisuuden, jonka kanssa ollaan päivittäin tekemisissä. Koulupäivän aikana tapahtuneet asiat ja tilanteet heijastuvat opiskelijan vapaa-aikaan ja samalla tavalla vapaa-ajan tilanteet ja toiminnot heijastuvat usein myös koulupäivään. Tämän vuoksi ei ole saman tekevää, miten opiskelijat kokevat opiskelija-asuntolassa asumisen ja elämisen, koska se muodostaa ison osan heidän viikoittaisesta elämästään.

Toisaalta monelle nuorelle muutto asuntolaamme on ensimmäinen irtaantuminen vanhemmista, lähipiiristään ja kodistaan. Muutokset ovat suuria ja niihin liittyy monenlaisia ajatuksia, tunteita ja jopa pelkojakin. Muutto lapsuudenkodista voi olla myös sysäys itsenäiseen elämään ja ensimmäisiin aitoihin ystävyssuhteisiin. Nuoren itsenäistyminen vaatii usein tiivistä yhteistyötä kodin, koulun ja muun lähipiirin kanssa.

Olen työskennellyt ammatillisen erityisopetuksen parissa reilut 15 vuotta. Työvuosien aikana on karttunut mukaan monenlaisia kokemuksia – hyviä ja huonoja. Erityisnuoren oman mielipiteen ja äänen kuuluviin saattamine ei aina ole helppoa, sillä puolia pitävät ja hyvää tarkoittavat ympärillä olevat ihmiset saattavat tehdä päätöksiä ja asioita erityisnuoren puolesta. Haluankin saada erityisnuorten omia ajatuksia ja ääntä kuuluviin, sillä myös pienen pienillä arjen asioilla on merkitystä jokaisen ihmisen hyvinvointiin.

Tässä opinnäytetyössäni pureudun Limingan yksikön opiskelija-asuntolassa asuvien opiskelijoiden kokemuksiin ja ajatuksiin asuntola-asumiseen liittyen. Tarkoitukseni ei ole etsiä niinkään virheitä tai ongelmia, vaan tuoda nuorten oma ääni kuuluviin liittyen viihtyisään, turvalliseen ja heidän tarpeitaan tukevaan asuntolaympäristöön.

2 NUORUUS

2.1 Nuoruus ikävaiheena

Nuoruus on vaihe, jossa yksilö aloittaa tutkimusretken itseensä sekä suhteessa toisiin ihmisiin ja ympäröivään maailmaan. Karkeasti nuoruus sijoittuu 12 -20 vuosien väliin riippuen tulkinnoista. On kuitenkin nähtävissä, että entistä aikaisemmin lapset alkavat omaksumaan aikuismaisia elämisen piirteitä niin pukeutumisessa kuin käyttäytymisessäkin.

Hägglund, Pylkkönen & Taipale(1978) jakavat nuoruuden kolmeen vaiheeseen, joissa kussakin on yksilölle omat haasteet ja kehitystehtävänsä. Ensimmäisenä vaiheena on nuoruusiän varhaisvaihe, jossa tapahtuu ihmissuhteiden kriisi. Nuori protestoi vanhempiaan ja kaikenlaisia auktoriteetteja vastaan. Lisäksi nuori voi hankkia itselleen kokonaan uusia ystävyys-suhteita. Tämä vaihe ajoittuu noin 13 – 16 ikävuosien välille ja vaihetta kutsutaan myös biologiseksi murrosiäksi. Toiseksi mainitaan nuoruusiän keskivaihe, joka ajoittuu 16 – 19 ikävuoteen. Tässä kehitysvaiheessa nuori käy identiteettikriisin etsiessään itseään ja omia rajojaan osana ympäröivää maailmaa. Lisäksi tähän vaiheeseen kuuluu ihastumisia ja samaistumisia sekä ihmissuhteiden syventymistä. Kolmantena on nuoruusiän loppuvaihe 19 – 25 ikävuoden tienoilla, joka on toisaalta ideologinen kriisi ja toisaalta seestymisen vaihe. Keskeisiä tämän vaiheen asioita ovat mm. itsenäistymisen aloittaminen ja oman paikkansa pohdiskelu maailmassa. (Dunderfelt, T. 1997, 92-93.)

Dunderfelt(1997, 94-95.) nostaa esille Robert J. Havighurstin ajatuksia eri-ikäisten ihmisten kehitystehtävistä. Havighurst ajattelee, että haasteiden kohtaaminen ja niistä selviytyminen mahdollistaa yksilön kehittymisen ja seuraavaan elämänvaiheeseen siirtymiseen. Havighurst mainitsee nuoruuden kehitystehtävinä mm. molempiin sukupuoliin uuden ja kypsemmän suhteen saavuttamisen, maskuliinisen ja feminiinisen roolin löytymisen, oman fyysisen olemuksen hyväksymisen, itsenäisen tunne-elämän saavuttamisen sekä valmistautumisen avioliittoon ja perhe-elämään, taloudellisen vastuun ottamisen, eettisyyden rakentamisen oman elämän ohjaamiseen ja pyrkimyksen sosiaalisesti vastuulliseen käyttäytymiseen.

Turunen määrittelee nuoruusiän alun 13-14 vuoden ikään ja päättymisen 20-21 vuoden ikään. Nuoruuden kautta alkaa yksilön siirtyminen kohti aikuisuutta. Tunne-elämä, ajattelu ja käyttäytyminen saavat hiljalleen piirteitä aikuisuudesta. Nuoruudessa yksilön ajattelu avautuu jopa dramaattisesti ja maailma avartuu uudella tavalla. Nuoruusikä(13 - 20 vuotta) ja varhaisaikuisuus(20-28 vuotta) muodostavat yhdessä nuoruuden ikävaiheen. Varhaisaikuisuus on ikäjakso, jossa minän kokemus on terävöitynyt, mutta se jatkaa kehittymistä edelleen. Sosiaalisten yhteyksien, harrastusten ja aatteiden merkitys yksilön elämässä ja ajattelussa kasvaa entisestään. (Turunen, K. 2005, 113, 145-148.)

Dunderfelt nimittää aikuistumisen vaihetta(ikävuodet 20 -40) ”yhteiskunnan ja oman sisäisyyden kohtaamisen” – ajaksi. Tuo vaihe sisältää sosiaalista ja yhteiskunnallista toimintaa niin perheessä, opiskelussa, ystävien kuin työnkin parissa. Yksilö hakee omaa paikkaansa elämässä ja toisaalta sitä, mitä elämällä on hänelle antaa. (Dunderfelt 1997, 105.)

Nuoruus on lapsuudesta aikuisuuteen siirryttäessä oleva välivaihe, jossa tapahtuu merkittäviä fyysisiä ja psyykkisiä muutosprosesseja. Nuoruuden alkaminen on huomattavasti helpompi havaita kuin nuoruudesta aikuisuuteen siirtyminen. Latinana kielen sana ”adulescere – kasvaa ja tulla kypsäksi” kuvastaa hyvin nuoruuden ikävaiheisiin kuuluvia kehitysmuutoksia. Nuoruutta ja nuoruuden kehitystä voidaan kuvata myös kolmen kehityskriisin kautta: ihmissuhdekriisin, identiteettikriisin ja ideologisen kriisin kautta. (Himberg, Laakso, Peltola, Näätänen & Vidjeskog 2002, 89-90.)

Ihmissuhteiden kriisi ajoittuu yleisimmin nuoruuden alkuvuosiin, jolloin nuoren ihmissuhteissa, fyysisessä ja psyykkisessä kehityksessä tapahtuu merkittäviä muutoksia. Nämä muutokset laittavat nuoren pohtimaan suhdettaan niin läheisiin kuin itseensä. Vanhemmista irtaantuminen voi olla vaativa ja kivulias prosessi. (Himberg ym. 2002, 95.)

Toisaalta nuori haluaa etäisyyttä vanhempiinsa, mutta toisaalta hän haluaisi lapsuuden roolinsa takaisin. Irtaantuminen tapahtuu jokaisella nuorella omalla yksilöllisellä tavallaan. Toiset nuoret ovat äänekkäitä ja uhmakkaita, kun taas toiset voivat olla vetäytyviä ja hiljaisia. Ikätovereiden ja ystävien merkitys kasvaa ja omien murheiden jakaminen kavereiden kesken korostuu. Ryhmään kuulumisen ja samaistumisen luovat edellytykset sisäiselle kasvulle ja omien mahdollisuuksien löytymiselle. (Himberg ym. 2002, 95-97.)

Nuoren irtaantuessa tutusta ja turvallisesta lapsuuden roolistaan hän alkaa tuntea itsensä erilliseksi ja itsenäiseksi yksilöksi, jolla on oma tahto, oma elämä ja myös vastuu omista teoistaan. Varhaislapsuuden suotuisat vuorovaikutuskokemukset ovat edellytys onnistuneelle aikuistumiskehitykselle. Uusien ihmissuhteiden rakennusaineina ovat siis aikaisemmat ihmissuhteet ja kokemukset niistä. (Himberg ym. 2002, 97.)

2.2 Nuoruus ja identiteetti

Identiteetin kehittyminen on yksi nuoruuden tärkeistä kehitysvaiheista ja – tehtävistä, jonka myös Erik Erikson mainitsee psykososiaalisessa kehitysteoriassaan. Jotta nuori voi tuntea minuuteen sisältyvää jatkuvuutta, on Eriksonin mukaan toteuduttava seuraavat asiat: eheytyminen kokonaisuudeksi ja jäsentymistä sekä aikaan että ympäristöön. Kokonaisuuden eheytymistä on se, että nuori kokee itsensä sisäisesti samaksi huolimatta erilaisista rooleista, muuttuvista tilanteista tai omasta itsestään tekemistään havainnoista. Menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden kokeminen jatkumona on jäsentymistä aikaan. Historian, kulttuurien ja lähiympäristön tunteminen ovat puolestaan ympäristöön jäsentymistä. Tärkeät ihmissuhteet, historian ja kulttuurin sekä lähiympäristön tuntemus auttavat itse ympäristöön jäsentymistä. Yllä mainittujen vaiheiden kautta yksilö voi Eriksonin mukaan saavuttaa tasapainoisen ja hyvinvoivan identiteetin ja persoonan. (Himberg ym. 2002, 98-99.)

Nuori rakentaa identiteettiään hyvin pitkälle kaveripiirinsä suhtautumisen mukaan. Vähitellen identiteetin vahvistuessa myös kaveripiirin vaikutus vähenee ja nuori aloittaa itsenäistymisen. Samankaltaisuuden sijalle nouse pyrkimys itsenäisyyteen. (Himberg ym. 2002, 102.)

Nuorella on tarve tulla sekä muiden että itsensä hyväksytyksi. Joskus nuori kokee ympäristön odotukset ja vaatimukset kohtuuttomiksi ja omaksuu tämän vuoksi negatiivisen identiteetin. Negatiivisen identiteetin omaksuneen nuoren pyrkimyksenä on olla ympäristön odotusten ja toiveiden vastainen. Puhutaan identiteetikriisistä. Negatiivisen identiteetin omaksuneet nuoret löytävät toisensa ja hakeutuvat samankaltaistensa seuraan. Tällaisissa ryhmissä usein rikollisuus, väkivalta ja päihteet ovat yleisiä ja tavallisia. (Himberg ym. 2002, 103.)

Nuoren maailmankuva täydentyy psyykkisen kehityksen edetessä. Psyykkisen kehityksen edetessä nuori pystyy entistä laajemmin, syvällisemmin ja perustellummin ajattelu-suorituksiin, jotka ovat edellytys jatko-opintoihin sekä myöhemmässä vaiheessa työelämään siirryttäessä. Myös irtaantuminen vanhempien maailmankuvista ja – katsomuksesta pakottaa nuorta muokkaamaan omia käsityksiään ja ajatuksiaan. Toisaalta myös yhteiskunta antaa nuorelle haasteita, kuten peruskoulun loppuun saattaminen, ammattiin valmistuminen ja siirtyminen työelämään. Juuri tämä oman tulevaisuuden pohtiminen ja suunnittelu on pohjana tuleville elämän valinnoille. (Himberg ym. 2002, 108-109.)

Joskus oman maailmankatsomuksen ja näkemyksien muodostaminen aiheuttaa ideologisen kriisin, sillä vanhempien, ystävien ja omien ajatusten, mielipiteiden, arvojen ja asenteiden viidakossa voi helposti eksyä. Eheän ja myönteisen maailmankuvan synnyttäminen ja saaminen olisi tärkeää, koska se antaa nuorelle turvaa kohdata elämän erilaisia asioita sekä auttaa irtaantumaan omista vanhemmistaan ja lapsuudenkodistaan. (Himberg ym. 2002, 110.)

Risto Vuorinen (Minän synty ja kehitys 1997, 232.) kiteyttää nuoruuden päämääräksi eheän identiteetin saavuttamisen. Tällöin nuori on onnistunut kokoamaan sekä aiemmin tapahtuneet kokemukset että nykyisyyden jäsentyneeksi kokonaisuudeksi. Ehea identiteetti toimii vahvana tukena ja apuna elämän erilaisissa tilanteissa ja haasteissa. Nuoruuden myönteiset kokemukset rohkaisevat yksilöä astumaan aikuisuuden maailmaan.

Nurmi (Näkökulmia kehityspsykologiaan 1997, 256.) tuo esille nuoruuteen liittyviä kehityslinjoja, joista ensimmäisenä ja näkyvimpänä muutoksena on biologinen kehityksen muutos sukupuolikypsytyksen. Nurmi mainitsee myös nuoren roolimutoksista, joista keskeinen on irtaantuminen lapsuuden perheestä. Lisäksi hän nostaa esille nuoren valmentautumisen aikuisuuden eri roolimalleihin, joihin nuori valmistautuu mm. ammatinvalinnan, elämäntavan ja ihmissuhteiden kautta. Eri roolimallien ja yhteiskunnallisten asemien omaksuminen kuuluvat aikuistumisen kriteereihin.

Lisäksi Nurmi nostaa sille kaksi laajempaa perspektiiviä nuoren kehitykseen. Nuoren kasvuun ja kehitykseen vaikuttaa se kehitysympäristö, jonka nuori kohtaa kulloisessakin kehitysvaiheessa. Kehitysympäristö voi koostua esimerkiksi kulttuurin ja yhteiskunnan odotuksista ja kehitystehtävistä sekä kulloisenkin ympäristön toimintamahdollisuuksista. Kehitysympäristö siis muuttuu nuoren kehityksen ja nuoruuden edetessä. (Näkökulmia kehityspsykologiaan 1997, 264.)

Toinen nuoren elämään ja kehitykseen vaikuttava seikka on oman elämän ohjaaminen, joka tarkoittaa jokaisen nuoren elämänhistoriaan perustuvia mieltymyksiä, tottumuksia, intressejä ja motiiveja. Nuori työstää elämänhistoriaan sisältyviä mieltymyksiä ja tottumuksia henkilökohtaisiksi tavoitteiksi ja peilaa niitä kulloisenkin ympäristön tarjoamiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin. tämän prosessin kautta nuori rakentaa itselleen ikään kuin kartan, jonka avulla hän navigoi ikäkaudelleen tyypillisten kehitystehtävien kautta kohti omaa itsenäistä elämäänsä. Tämän vuoksi sillä ympäristöllä, jossa nuori eri kehitysvaiheissaan elää ja on, on olennainen merkitys siihen, mitä valintoja nuori tekee liittyen esimerkiksi koulutukseen, ammatinvalintaan ja vapaa-ajan viettoon. (Näkökulmia kehityspsykologiaan 1997, 265.)

Nuori arvioi omaa elämäänsä ja asettamia tavoitteita sekä pohtii samalla itseään sisäisesti, joka vaikuttaa olennaisesti itsetunnon kehittymiseen käsitykseen omasta itsestään. Lisäksi keskeistä tässä arvioinnissa on kussakin kulttuurissa vallitsevat käsitykset ja odotukset, mitä missäkin ikäkaudessa tulisi saavuttaa. Useimmiten näiden käsitysten ja odotusten arvioijina ovat läheiset ihmiset, kuten esimerkiksi vanhemmat ja ystävät. (Näkökulmia kehityspsykologiaan 1997, 256.)

Näin ollen kulttuuristen ja ikäsidonnaisten odotusten ja haasteiden onnistunut saavuttaminen luovat pohjan myönteiselle ja vahvalle identiteetille. Epäonnistumiset ja kielteiset kokemukset puolestaan vaikuttavat kielteisesti nuoren minäkuvaan ja seurauksena on usein huono itsetunto. Edellä mainitut seikat eivät ole vähäpätöisiä, koska ihmisen käsitys itsestään ohjaa myös myöhemmän elämänvaiheen valintoja ja suuntaa. (Näkökulmia kehityspsykologiaan 1997, 256.)

Ikäsidonnaisten kehitystehtävien, kuten koulutuksen ja ammatinvalinnan, ratkaisujen löytyminen luo pohjaa nuoren hyvinvoinnille. Puolestaan tavoitteellisuuden puuttuminen johtaa helposti sopeutumattomuuteen ja vähäisempään hyvinvointiin. Jos nuorella on kuitenkin vahva usko siihen, että hänellä on mahdollisuuksia saavuttaa tavoitteet ja saada myönteisiä tunteita, auttaa se saavuttamaan hyvinvoinnin rakennusaineita. ((Näkökulmia kehityspsykologiaan 1997, 268.)

Ongelmanratkaisutaidoilla ja kyvyllä luoda myönteisiä keinoja saavuttaa tavoitteita on myös positiivisia vaikutuksia eri elämäntilanteissa, kuten opiskelussa ja sosiaalisissa tilanteissa. Onnistunut oman elämän suunnittelu ja ohjaus luo pohjaa nuoren hyvälle itsetunnolle, positiiviselle kehitykselle ja kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. (Näkökulmia kehityspsykologiaan 1997, 268-269.)

Toistuvat epäonnistumiset ja huonot kokemukset vaikuttavat negatiivisesti minäkuvaan. Epäonnistumisien syinä voi olla erilaiset haastavat tilanteet esimerkiksi koulunkäyntiin tai oppimiseen liittyvissä vaikeuksissa. Heikko itsetunto voi aiheuttaa sen, että nuori keskittyykin epäolennaisiin asioihin, joiden avulla hän selviää tilanteista toisiin. (Näkökulmia kehityspsykologiaan 1997, 270.)

Nuori kehittelee siis itselleen selviytymis- ja puolustuskeinoja haastaviin ja vaikeisiin tilanteisiin, jotta oma ymmärtämättömyys tai heikkous ei selviäisi muille. Myöhemmässä vaiheessa tällaiset puolustusmekanismit ja kielteinen minäkuva voivat aiheuttaa ongelmia mm. työelämään siirtymisessä ja näkyä esimerkiksi sopeutumattomuutena yhteiskuntaan (syrjäytyminen). (Näkökulmia kehityspsykologiaan 1997, 270.)

Minäkuvaan ja itsetuntoon vaikuttaa myös sosiaaliset suhteet ja niissä onnistuminen. Jos nuori on sosiaalisesti hyvin arka, voi nuori pahimmillaan vetäytyä kokonaan sosiaalisista suhteista ja kontakteista. Toisaalta sosiaaliset suhteet pelottavat arkaa nuorta. Toisaalta nuorta voi ahdistaa se, ettei hänellä ole kavereita tai kun hän ei kykene solmimaan sosiaalisia kontakteja toisiin ikätovereihin. Nuoren elämään muodostuu lopulta kielteinen sosiaalisten suhteiden kehä, josta hän ei välttämättä pääse itse ulos. (Näkökulmia kehityspsykologiaan 1997, 270.)

Nurmi mainitsee, että tällaisiin kielteisiin kokemuksiin ja erilaisiin ongelmiin ajautuneiden nuorten tilanteisiin olisi puututtava mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta ei pääsisi syntymään nurmen mainitsemaa kielteistä kehää nuoren elämään. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että entistä varhaisemmassa vaiheessa reagoitaisiin ja tutkittaisiin erilaiset oppimiseen ja kehitykseen liittyvät haasteet sekä tuettaisiin hiljaisien ja vetäytyvien lasten ja nuorten sosiaalistamista. (Näkökulmia kehityspsykologiaan 1997, 271.)

Suomen peruskoulujärjestelmä ei tue valitettavasti heikoimmin menestyviä nuoria. Peruskoulussa oppimista ja suoriutumista verrataan ryhmän keskivertosuorituksiin. Tällä toimintatavalla peruskoulu nimenomaan ei tue, kannusta tai rohkaise juuri niitä heikompia nuoria, vaan itse asiassa painaa heitä alaspäin. Negatiivisen palautteen kautta nuori kokee itsensä entistä riittämättömämmäksi ja huonoksi. (Näkökulmia kehityspsykologiaan 1997, 272.)

Siirtyminen ammatilliseen koulutukseen peruskoulun jälkeen voi olla haastavaa, jos kokemukset oppimisesta ja opiskelusta ovat kielteisiä peruskouluajalta. Työelämään siirtyminen vaatii nykyään koulutus pohjaa ja työn saanti on puolestaan yksi yhteiskunnan aikuisuuteen siirtymisen ”mittari”. Jotta myös syrjäytymisvaarassa oleville nuorille voitaisiin taata samat mahdollisuudet koulutukseen ja työhön, tarvittaisiin käytännön toimintaan enemmän keskittyvää ammatillista koulutusta. (Näkökulmia kehityspsykologiaan 1997, 273-274.)

2.3 Vammaisuus ja identiteetti

Vammaisuuden määrittely ei ole yksinkertainen asia, vaan se on moniulotteinen kokonaisuus. Yksilön fyysinen tai psyykinen erillaisuus verrattuna valtaväestöön on yksi vammaisuuden määrittelyn perusta. Vammaisuus on pysyvä olotila, jonka vaikeusaste vaihtelee vamman vaikeuden mukaan. Vammaisuus ei välttämättä tarkoita, että yksilö olisi työkyvytön tai taloudellisesti huono-osainen. Yhteiskunnassamme pitäisi tiedostaa, että myös vammainen on ainutkertainen ja arvokas yksilö. (Lampinen 2007, 27.)

Vammaisuutta ja erillaisuutta voidaan määritellä hyvin monin eri tavoin näkökulmasta riippuen. Vamma tai sairaus rajoittaa ja haittaa ihmisen päivittäistä toimintaa, kuten liikkumista, kommunikointia ja muuta itsenäistä suoriutumista. Vammaisuus on siis myös sekä toiminnallinen että sosiaalinen este yksilön päivittäisessä elämässä. Ympäristö vaikuttaa paljon siihen, millaisena haittana yksilö vammansa kokee. Ympäristön asenteista voi esimerkiksi muodostua psykososiaalisia esteitä vammaisen ihmisen elämään. (Murto 1998, 13.)

Peruskoulun jälkeisiin opintoihin siirtyminen on suuri haaste jokaiselle nuorelle. Vammaiselle nuorelle haasteet ovat vieläkin suurempia johtuen usein omista vammaisuuden tuomista rajoitteista ja haasteista liittyen itsenäistymiseen ja oman elämän hallintaan. Itsenäinen asuminen, liikkuminen ja suoriutuminen jokapäiväisessä elämässä ovat keskeisiä asioita jokaisen nuoren elämässä. (Lampinen 2007, 115.)

Vammaisen nuoren perusasioihin kuuluu omien mahdollisuuksien ja omasta vammasta aiheutuvien sellaisten rajoitteiden tiedostaminen, joissa nuori tarvitsee muiden ohjausta ja tukea. Tiettyjen itsenäistymiseen ja oman elämän hallintaan liittyvien tietojen ja taitojen harjaannuttaminen ovat edellytys myös onnistuneelle jatkokoulutukselle ja myöhemmälle mahdolliselle työelämään siirtymiselle. Yhteiskunnan on tarjottava kaikille yhtäläiset mahdollisuudet kykyjensä ja edellytystensä mukaiseen koulutukseen. (Lampinen 2007, 116-121.)

Kuten aikaisemmin jo todettiin, on yksilön identiteetin muodostumisella ja mielikuvalla itsestään suuri merkitys oman elämänlaatuun ja hyvinvoinnin kokemiseen. Elämänhistoriassa olevat voimakkaat ja rajut muutokset muokkaavat yksilön minäkuvaa ja vähentävät minän arvoa. Vammautuminen vaikuttaa voimakkaasti myös yksilön identiteettiin ja minäkuvaan. Arkisen elämän pienetkin ristiriita- ja ongelmatilanteet vaikuttavat herkemmin vammaisen ihmisen identiteettiin, kun puolestaan ei – vammaisen ihminen ei samoihin tilanteisiin reagoi lähellekään yhtä voimakkaasti. Vammaisella ihmisellä olisi tärkeää olla hyvä ja realistinen käsitys itsestään ja omasta toimintakyvystään. Se takaisi paremmat eväät mahdollisimman itsenäiseen ja hyvään elämään ja elämisen laatuun. (Lampinen 2007, 136.)

Jos yksilö on ollut syntymästään saakka vammaisen, hän tiedostaa vammaisuuden osana itseään vähitellen. Vamman ollessa lievä tietoisuus omasta vammasta tulee esille usein vasta kouluiässä. Omaan vammaan tutustuminen on raskas ja vaativa prosessi. Vammaisuus saa uusia merkityksiä uusissa elämänvaiheissa, kuten esimerkiksi murrosiässä. (Lampinen 2007, 144.)

Lapsi oppii sosiaalisessa ympäristössä, millä tavalla eri asioihin voi vaikuttaa suhteessa toisiin ja suhteessa itseensä. Lapsen vammaisuus vaikuttaa väistämättä hänen mahdollisuuksiinsa toimia sosiaalisessa ympäristössään, kuten leikkitovereidensa kanssa leikkinessä ja kokeillessa eri rooleja. (Lampinen 2007, 144-145.)

Lähipiiri usein ylisuojelee vammaista lasta ja rajoittavat sillä tavoin lapsen mahdollisuuksia kokeilla ja kehittää omaa toimintakykyään sekä sitä kautta rakentaa identiteettiä. Lapsen kasvaessa sosiaalisen ympäristön merkitys minäkuvan ja itsearvostuksen rakentajana korostuu entistä enemmän. Vammaisen lapsen minäkuvan kehitykseen vanhempien ja lähipiirin asenteilla ja suhtautumisella on korostunut merkitys. (Lampinen 2007, 144-145.)

Vammaisen yksilö saa yhteiskunnassa vammaisen leiman erityisesti silloin, kun hän ei saavuta ympäristön hänelle asettamia odotuksia. Saatu leima vaikuttaa vammaisen henkilön elämään loppuun asti ja vaikeuttaa sosiaalista vuorovaikutusta. (Lampinen 2007, 146.)

Lisäksi vammaisuuden leiman saaneen yksilön on rakennettava oma identiteettinsä uudelleen muiden määriteltä sen ulkoa päin – huolimatta siitä pitääkö se paikkaansa hänen itsensä kokemana. Vammaisen nuoren ja aikuisen identiteetin muotoutuminen vaatii paljon voimavaroja. Identiteetti rakentuu suhteessa ympäristöön ja omaan elämäntilanteeseen sekä käsitykseen itsestään ja vammastaan/erilaisuudestaan. Vamman hyväksyminen on ensimmäinen edellytys sille, että yksilö voi olla sosiaalisen ympäristönsä aktiivinen ja toimiva jäsen. (Lampinen 2007, 146.)

Vammaisen yksilön lapsuuden, nuoruuden ja aikuisuuden väliset rajat voivat helposti sekoittua ja niiden välisiä siirtymiä voi olla haastavaa havaita. Sidos vanhempiin on usein erittäin voimakas ja läheinen. Oma lapsuudenkoti sekä omat vanhemmat muodostavat vammaiselle ihmiselle turvallisen elinympäristön, jonka kautta he oppivat elämäntähtänteitä. Näin ollen vammaisen ihmisen elinympäristö on heti ensihetkestä erilaista elämää. Läheisten ihmisten ja ympäröivän yhteisön asenteet ja arvot vaikuttavat olennaisesti siihen, millä tavalla vammaisen ihminen kokee ja tekee merkitykselliseksi itsensä suhteessa yhteiskuntaan. Voidaan puhua leimatusta identiteetistä, josta irtaantuminen voi olla lähes mahdotonta. (Eriksson 2008, 50-51.)

2.4 Itsenäistyminen

Vammaisuus vaikuttaa lapsen ja nuoren elämään ja elämäntapaan, joten varsinkin psyykkiset ja sosiaaliset kehityksen ja kasvun aikataulut saattavat poiketa huomattavan paljon totutusta. Aikuistuminen ja siihen liittyvät vaiheet voivat viivästyä verrattuna ei – vammaisiin. (Lampinen 2007, 148.)

Ihminen on lain mukaan aikuinen saavutettuaan 18 vuoden iän. Aikuistumiseen liitetyt piirteet vaihtelevat eri kulttuureissa. Suomessa aikuisuuden merkkeinä pidetään mm. taloudellista itsenäisyyttä, itsenäistä asumista sekä perheen perustamista. Aikuistuvalla vammaiselle ihmiselle mikään yllä mainituista aikuistumisen ”kriteereistä” ei ole itseltään selvää tai helposti saavutettavissa. (Lampinen 2007, 148-149.)

Nuoren aikuistumiseen on suuri merkitys vanhemmilla ja perheellä. Vanhempien ja perheen asenteilla, suhtautumisella ja tekemisillä on erityisen vahva merkitys vammaisen nuoren aikuistumis- ja itsenäistymisprosessissa. Vanhemmat voivat vaatia vammaiselta nuorelta asioita samassa aikataulussa ja samalla tavalla kuin ei – vammaisilta nuorilta, jolloin nuori voi kokea itsensä riittämättömäksi. Toisaalta vanhemmat voivat ylihuolehtia ja suojella vammaista lastaan, jolloin nuorelta jää uupumaan tavallisen elämän tietoja ja taitoja. Ylihuolehtiminen voi passivoida nuorta ja itsenäistymiseen vaadittavia taitoja ei pääse kehittymään. Näin ollen aikuistuva nuori ei olekaan päässyt hankkimaan ympäristöstään elämässä tarvittavia käytännön taitoja ja asioita. Lapsuudenkodista muuttaminen on vammaiselle nuorellekin itsenäistymisen edellytys. Vammaisen ihmisen on saatava olla sekä oman elämänsä subjekti että omien valintojensa ja päätöstensä tekijä. (Lampinen 2007, 149-150.)

Itsenäinen elämä vaatii opettelua sekä perheen ja lähipiirin tukea. Sosiaalinen tuki itsenäistymisessä tarkoittaa välitöntä realistisen palautteen antamista käyttäytymisestä sekä auttamista selviytymään elämän eri tilanteista ja vaikeistakin tapahtumista. Sosiaalisen tuen oikea-aikaisuudella on keskeinen merkitys, sillä ennenaikainen tuki useimmiten passivoi yksilöä omassa toiminnassaan. (Lampinen 2007, 151.)

Tukea on siis oltava saatavilla silloin, kun yksilön omat voimavarat ovat heikoilla ja apua todella tarvitaan. Nuoren itsenäisyyden mittarina toimii se, uskaltaako nuori luottaa myös muihinkin ihmisiin kuin vanhempiinsa. Toisaalta itsenäistymisen onnistumiseen vaikuttavat myös oikea-aikainen ja riittävä tuen saanti, oma vastuu omista valinnoista ja mielipiteistä sekä perusturvallisuuden tunne ja rohkeus uskaltaa kokeilla uusia asioita. (Lampinen 2007, 151.)

Vammaisen nuoren elämään ja itsenäistymiseen liittyvät samat ilot ja murheet kuin kehen tahansa nuoren elämään. Vammaisella nuorella on sama tarve ja oikeus kapinoida, haaveilla, tehdä irtiottoa omista vanhemmistaan, etsiä ja löytää uusia ystäviä, rakastua, pettyä ja kokeilla luvattomia asioita. Tämän lisäksi vammaisen nuori kamppailee oman erilaisuutensa kanssa. Itsenäistyvä vammaisen nuori vertaa itseään ja olemistaan ei – vammaisiin nuoriin. (Lampinen 2007, 152-153.)

Lampisen(2007, 153.) mukaan vammaisen nuoren hyvän elämän muodostaa:

- ihmisten kohtaamiset ja toistuvat tapaamiset (sosiaaliset suhteet)
- uskallus ja luottamus
- ystävät
- vertaistuki
- tiedot ja kokemusten kerääminen ja jakaminen

Se, miten vammaisen nuoren itsenäistyminen onnistuu, on kiinni siitä, tukevatko ja kannustavatko vanhemmat lastaan pärjäämään ja ottamaan itse vastuun tekemisistään. Nuoren tulee saada tilaa yksityisyyteen ja totuttujen rajojen ylittämiseen. (Lampinen 2007, 153.)

Vammaisen ihmisen itsenäistymisen onnistumiseen vaikuttaa myös merkittävästi se, miten hän pystyy omien kykyjensä, edellytystensä ja rajoitteidensa kanssa käyttäytymään aikuismaisesti yhteiskunnan määrittämällä tavalla. Itsenäistyminen ei vammaisen ihmisen kohdalla tarkoita välttämättä täydellistä itsenäisyyttä ja riippumattomuutta muista ihmisistä, vaan sitä, että ihmisellä on mahdollisuus päättää ja valita asioita ja kenen avulla mitään haluaa saavuttaa. Omista asioistaan päättäminen ja oman elämän kontrolloiminen tuovat myös vammaiselle ihmiselle lisää psyykkistä ja emotionaalista hyvinvointia. (Mänty 2000, 22-23.)

Myös Sirpa Grönvall tuo artikkelissaan esille, että vammaisen ihminen haaveilee samoista asioista kuin ei – vammaisen eli itsenäistymisestä, työstä ja ihastumisesta. Ystävyyssuhteet ja osallistuminen erilaisiin harrastuksiin ja toimintoihin tuovat tyytyväisyyttä ja hyvinvointia kenelle tahansa ihmiselle. Oikeanaikaisen ja riittävän tuen ja avun saamisen puute rajoittaa vammaisen nuoren osallistumista harrastuksiin ja aiheuttaa yksinäisyyttä sekä sitä kautta syrjäytymistä entisestään. Vammaisella ihmisellä on myös oikeus ystävyys- ja rakkaussuhteisiin sekä oikeus perheen perustamiseen, jotka ovat itsemääräämisoikeuden perusasioita. Useinkaan vammaisen ihmisen kohdalla tällaisten oikeuksien toteutuminen ei ole lainkaan itsestään selvää. Vammaisen ihminen haluaa itse määrätä ja ohjata omaa elämäänsä, asua omassa asunnossa ja tehdä elämässään omia valintoja. (Lämsä 2011, 97-98.)

2.5 Kodista irtaantuminen osana itsenäistymistä

Koti on yleensä kaikille turvallinen paikka, jossa voi huoletta harjoitella ja opetella elämässä tarvittavia taitoja omassa tahdissa. Useimmiten juuri koti on erityisnuorelle paikka, jossa hän saa olla oma itsensä omista haasteistaan huolimatta. (Myllykoski & Melanius & Kangas 2004, 81.)

Jokainen nuori haluaa mahdollisimman mielekkään ja hyvän elämän. Oikeanlaisella tuella voi nuori kehittää itseään ja voimavarojaan omien edellytyksiensä mukaisesti. Ikäkaudelle ominaisista ja odotetuista haasteista selviytyminen tuo onnistumisen elämyksiä ja vahvistaa sitä kautta myös itsetuntoa. (Myllykoski ym. 2004, 77.)

Kun nuoren arkielämän ja itsenäistymisen taidot kehittyvät ja laajenevat, pystyy hän paremmin ottamaan vastuuta itsestään ja omasta elämästään. Samalla läheisten ja muiden ihmisten tarjoaman tuen tarve vähenee, jonka tuo myös nuorelle lisää tahtoa yrittää ja selvitä haastavimmistakin tilanteista. Kun arki alkaa hiljalleen sujua itsenäisemmin ja helpommin, jää nuorella voimavaroja enemmän esimerkiksi opiskeluun. (Myllykoski ym. 2004, 77.)

Nuorten itsenäistyvät jokainen omaan tahtiinsa ja yksilöllisen aikataulunsa mukaan. Itsenäistymisen onnistumiseen ja kodista irtaantumiseen on hyvä valmistautua ajoissa, koska perheiden ja vanhempien valmius nuoren itsenäistymiseen vaihtelee. Varsinkin erityisnuoren kohdalla itsenäistyminen voi olla erityisen haastavaa ja vaikeaa. Itsenäistyminen tarkoittaa aina jostakin luopumista ja siirtymistä johonkin uuteen. Vanhemmat voivat hidastaa ja jopa estää nuoren itsenäistymisprosessia suojellakseen nuorta mahdollisilta pettymyksiltä. Nuori tarvitsee vanhempiensa tukea, kannustusta ja rohkaisua itsenäistymisessään. Nuoren itsenäistymiseen liittyy myös vanhemmilla monenlaisia tunteita, kuten iloja, suruja, pelkoja ja ahdistusta. Usko nuoren mahdollisuuksiin pärjätä sekä keskinäinen luottamus auttavat kuitenkin hyväksymään nuoren kodista irtaantumisen. (Myllykoski ym. 2004, 77-78.)

Itsenäistyminen merkitsee jokaiselle nuorelle erilaisia asioita, joihin vaikuttavat taidot, valmiudet, toiveet ja mahdollisuudet. Tämän vuoksi yksilöllinen itsenäistymisen suunnittelu on tärkeää. Itsenäisen elämän saavuttaminen on suunnitelmallista toimintaa, jolle jokainen asettaa omat yksilölliset tavoitteet. Tavoitteina voi olla mm. opiskelu, työ, harrastukset tai oma asunto. Useimmiten tavoitteiden saavuttamisessa ja ylläpitämisessä tarvitaan tukea. (Myllykoski ym. 2004, 78-80.)

Kun nuoren itsenäistyminen ja oman elämän tavoitteet ovat sopivia suhteessa vahvuuksiin huomioiden voimavarat ja mahdollisuudet, voidaan aidosti etsiä toimivia keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi. On tärkeää, että vanhemmat näkevät nuoren vahvuudet, vaikeudet ja mahdollisuudet osana tavoitteita ja siten hyväksyvät nuoren sellaisena kuin hän on. Vanhempien ja nuoren yhteisymmärrys itsenäistymisen tavoitteissa auttaa ja tukee parhaiten saavuttamaan päämäärät. Itsenäistyminen toteutuu tällöin turvallisesti ja mielekkäästi. (Myllykoski ym. 2004, 78-80.)

Uusien asioiden opettelu ja vastuun ottaminen omista asioista voivat tuntua nuoresta pelottavalta ja vaikealta. Nuori tarvitsee usein toisten ohjausta ja tukea opitellessaan omien asioiden ja itsenäisen elämän hoitamista. Sosiaalinen tukiverkko voi kannustaa ja rohkaista nuorta yrittämään vaikeitakin asioita. Tällainen tukiverkko voi koostua pelkästään nuoren läheisistä ja tärkeistä ihmisistä tai mukana voi olla myös moniammatillisesti eri toimijoita. Tukiverkko on parhaimmillaan sekä nuoren että vanhempien tukena. Tukiverkko auttaa monenlaisissa nuoren elämää ja itsenäistymistä koskevissa asioissa. Lisäksi nuoren tukiverkko vaihtelee tilanteen ja tarpeen mukaan. (Myllykoski ym. 2004, 87-88.)

2.6 Tuettu asuminen

Koti on ihmiselle paikka, jossa hän tuntee olevansa oma itsensä. Koti merkitsee turvallisuutta, omaa rauhaa, menneisyyttä ja tulevaisuutta. Oma koti on paikka, jonne vieraat voivat tulla vain luvalla. Yllä mainitut seikat tuntuvat suurimmalle osalle päivän selviltä asioilta kodista puhuttaessa. Vammaisilla ihmisillä voi olla haastavaa saada oma koti, joka täyttäisi edes osan tyypillisimmistä kodille mainituista tunnuspiirteistä. (Lampinen 2007, 159-160.)

Myös vammaisilla ihmisillä on oikeus itsenäiseen asumiseen ja heille on järjestettävä sellaisia palveluita ja tukimuotoja, jotka mahdollistavat elämisen ja toimimisen vamman aiheuttamista rajoitteista huolimatta. Vammaisten ihmisten palveluista ja tukimuodista puhuttaessa pitää ihmisen tilannetta tarkastella kokonaisvaltaisesti päivittäiseen toiminnalliseen elämään liittyvänä kokonaisuutena. Toiminnan suunnittelun lähtökohtana asumisessakin ovat ihmisen vamman rajoitukset, yksilölliset tarpeet ja elämäntilanne. (Lampinen 2007, 161.)

Itsenäinen asuminen on laaja kokonaisuus, joka koostuu mm. asunnon huolehtimisen lisäksi perushygienian huolehtimisesta ja ruokailemisesta aina vaatehuoltoon saakka. Asuminen ja eläminen aikuisuudessa onkin juuri edellä mainittuihin osa-alueisiin osallistumista omien mahdollisuuksien mukaisesti. (Lehtinen & Pirttimaa 1993, 60.)

Asuminen ja oma koti on keskeinen elämän asia. Oma koti voi olla esimerkiksi lapsuudenkoti, oma asunto tai oma huone asuntolassa. Jotta koti olisi viihtyisä paikka, on tietystä perusasioista huolehdittava. (Lehtinen & Pirttimaa 1993, 60.)

Itsenäiseen elämään kuuluu olennaisesti myös vapaa-ajan harrastukset ja toiminta. Opiskelun, työn tekemisen ja päivittäisten toimintojen jälkeen jää lähes päivittäin aikaa, jolla tarkoitetaan vapaa-aikaa. Vapaa-ajallaan jokaisen tulisi itse voida päättää, mikä on itselle mielekästä ja voimia antavaa toimintaa. (Lehtinen & Pirttimaa 1993, 76-77.)

Erilaisten vapaa-ajan harrastusten etsiminen ja suunnittelu on hyvä aloittaa tutustumalla ja kokeilemalla eri mahdollisuuksia, jotta löytyisi mielekäs vapaa-ajan toiminta. Harrastuksia voi olla useampiakin ja ne voivat vaihdella omasta elämäntilanteesta riippuen. Tärkeää on myös muistaa, että kaikki eivät koe tärkeäksi vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa tai tarvetta poistua omasta kodistaan vapaa-ajallaan. Yksilöllisyyden kunnioittaminen näissäkin asioissa on välttämätöntä. (Lehtinen & Pirttimaa 1993, 76-77.)

Lehtinen & Pirttimaa(1993, 64-66.) jäsentävät asumisen sekä itsestä ja ympäristöstä huolehtimiseen 12 osa-aluetta, joiden kautta voidaan tarkastella yksilön itsenäistä suoriutumista ja tuen tarvetta:

1. Ruokaileminen	- itsenäinen ruokailusta huolehtiminen niin kotiooloissa kuin kodin ulkopuolella
2. Hygienian hoitaminen	- WC - asiointi ja intiimihygienia - peseytyminen - vaatteiden puhtaus ja vaihtaminen - parrasta, hiuksista ja ihosta huolehtiminen
3. Vaatetus ja pukeutuminen	- vaatteiden valitseminen, pukeutuminen ja riisuminen
4. Oman terveyden hoitaminen ja kunnon ylläpitäminen	- ruokavalio - lääkkeet - liikkuminen ja ulkoilu - päihteiden käytön tilanne - sukupuolielämä, seksi ja ehkäisy
5. Apuvälineiden käyttäminen	- mahdollisten apuvälineiden säännöllinen ja oikea käyttö
6. Siivoaminen	- tavaroiden järjestely - pölyjen pyyhkiminen - imurointi ja lattioiden pesu - mattojen tamppaus - vuodevaatteiden vaihto ja petaaminen - siivousvälineiden puhdistus
7. Jätehuolto	- jätteiden lajittelu ja pois vienti
8. Pihatyöt ja kasvien hoitaminen	- lumityöt - haravointi - nurmikon leikkuu - kukkien hoito - kasvimaan hoito
9. Ruokatalous	- ruokaostosten suunnittelu - ruoan valmistus - pöydän kattaminen - pöydän siivoaminen - tiskaaminen - leipominen
10. Vaatehuolto	- pyykinpesu (likaisten vaatteiden erottaminen) - silittäminen - kenkien kunnossapito - mahdolliset vaatekorjaukset
11. Liikkuminen	- kävely - pyöräily - linja-auto - juna - oma auto
12. Asioiminen	- rahankäyttö - ostokset - oikeudet ja velvollisuudet - virastoasiointi - puhelimen käyttö - avun hakeminen - neuvon kysyminen

3 KATSAUS AIKAISEMMIN ILMESTYNEISIIN OPINNÄYTETÖIHIN

Aino-Maija Kiviniemi(2011) on opinnäytetyössään selvittänyt, tukeeko valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen opetussuunnitelman mukainen asumisvalmennus kehitysvammaisen nuoren itsenäistymistä. Lisäksi hän on selvittänyt, millaisia kokemuksia kehitysvammaisilla ja heidän läheisillään on edellä mainitusta asiasta. Opinnäytetyössä selvitettiin myös nuoren käsityksiä itsemääräämisoikeudestaan ja tulevaisuuden näkemyksestään. Työssä haastateltiin Ammattiopisto Luovin Vaasan toimipisteen valmentavan koulutuksen 2009-2010 opiskelleita nuoria ja heidän läheisiään. Opinnäytetyön mukaan suunnitelmallisella asumisvalmennuksella oli erittäin merkittävä vaikutus kehitysvammaisen nuoren itsenäistymiselle. Lisäksi opinnäytetyön haastatteluun osallistuneet kehitysvammaiset nuoret kokivat saavansa osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon ja näkivät tulevaisuutensa valoisana.

Heidi Ahola(2009) on tutkinut asuntolassa asuvien kehitysvammaisten hyvinvointia haastattelemalla viittä ohjatussa asuntolassa asuvaa aikuista kehitysvammaista henkilöä. Teoriapohjana tutkimuksessa on Erik Allardtin hyvinvoinnin malli. Tutkimustulokset osoittivat, että asiakkaat kokivat itsenäisyydellä olevan suurin merkitys hyvinvoinnille. Suurempi itsenäisyys sekä arjen toiminnassa että päätöksissä ja oma koti olivat asiakkaiden tulevaisuuden toiveita.

Mia Himanen(2010) kartoitti opinnäytetyössään vanhempien mielipiteitä heidän omasta tuen tarpeestaan, asumisvalmennuksesta ja nuoren itsenäistymisestä. Kohderyhmänä olivat perheet, joiden nuori opiskeli Ammattiopisto Luovin valmentavassa koulutuksessa ja asui oppilaitoksen asuntolassa Lappeenrannassa. Viisi perhettä vastasi kyselyyn. Vanhempien mielestä nuoren itsenäistymisen esteeksi nousee yhteisöllisen ja sosiaalisen hyväksynnän puuttuminen. Vanhemmat kokivat asumisvalmennuksen lisäävän nuoren itsenäistymistä ja elämän hallintaa. Lisäksi vanhemmat toivoivat yhteiskunnalta parempia tukitoimia siirtymävaiheiden tukemiseksi ja onnistumiseksi sekä jo ennen opintoja yhteistyötä oppilaitoksen ja kodin välille.

Marjo Rosbacka(2009) on tutkinut kehitysvammaisten nuorten itsenäisyyttä ja osallisuutta arkipäivän toiminnassa. Erityisesti opinnäytetyössä selvitetään, miten tavallisen nuoren ja kehitysvammaisen nuoren elämät eroavat toisistaan ja miksi. Lisäksi työ puureutuu yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatason keinoihin vaikuttaa nuorten tasa-arvoisempaan elämään. Aineisto kerättiin kehitysvammaisten nuorten teemahaastattelusta ja henkilökunnan lomakekyselyistä. Tutkimustuloksista käy ilmi, että kehitysvammaisen nuori tarvitsee yleensä aikuisen avukseen hoitaakseen arkisia asioitaan tai hänen asioitaan hoidetaan jopa ilman häntä. Lisäksi erilaiset harrastukset ja toiminnot vaativat avustajan läsnäolon. Yleensä toinen vanhemmista toimii avustajana. Kehitysvammaisen ystäväpiiri koostuu usein omista sisaruksista tai sukulaisista. Moniammatillinen yhteistyö on välttämätöntä sekä perheen että yhteiskunnan toimijoiden kanssa kehitysvammaisen itsenäistymisen mahdollistamiseksi.

Saara Ekström(2010) on kartoittanut ja selvittänyt Ammattiopisto Luovin henkilökunnan näkemyksiä asumisvalmennuksen hyvistä käytänteistä ja kehittämistarpeista. Kyselylomake lähetettiin ainoastaan Ammattiopisto Luovin opettajille ja ohjaajille, joilla oli ryhmässään asumisvalmennusta saavia kehitysvammaisia opiskelijoita. Tutkimustuloksina todettiin, että henkilökunta kokee asumisvalmennuksen merkittävä tukena osana onnistunutta muuttoa. Resurssit ja taloudelliset puitteet huolestuttivat lähes kaikkia vastaajia.

4 AMMATTIOPISTO LUOVI

4.1 Yleistä

Ammattiopisto Luovi on Suomen suurin ammatillinen erityisoppilaitos, joka tarjoaa ammatillista koulutusta sekä yksilöllisiä reittejä työelämään ja hyvän elämisen laatuun. Luovin arvoihin kuuluu luovuus, uudistajuus, osaaminen, välittäminen ja ilo. Luovi toimii 25 eri paikkakunnalla ympäri Suomen. Koulutustarjontaan kuuluvat valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus, ammatilliseen perustutkintoon johtava koulutus sekä aikuiskoulutus. Ammattiopisto Luovi haluaa toiminnallaan lisätä opiskelijoiden yhdenvertaisia osallistumis-mahdollisuuksia sekä turvata alueellista tasavertaisuutta. Luovissa työskentelee yli 860 ammattilaista. Ammatillisessa perustutkinnossa opiskelee vuosittain 1470 opiskelijaa ja aikuiskoulutuksen puolella noin 1400 opiskelijaa vuosittain. Ammattiopisto Luovi on osa Hengitysliittoa. (<http://www.luovi.fi/luovi/yleista>, hakupäivä 4.3.2013)

Opetus- ja ohjaustyötä Luovissa ohjaa opiskelijan vahvuuksiin pohjautuvat menetelmät. Keskeistä on myös välittävän ilmapiirin ja sosiaalisen pääoman vahvistaminen. Esteettömyyden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon vahvistamisella tuetaan jokaisen opiskelijan osallisuutta. (Ammattiopisto Luovi 2012 opetussuunnitelman yhteinen osa, 10.)

Oppilaitoksen asuntoloissa voi harjoitella ja opetella arkielämän taitoja, kuten vuorovaikutustaitoja sekä opiskelijan identiteettiin ja itsetuntoon liittyvien asioiden oppimista. Tavoitteena asuntolassa on taata turvallinen ja rauhallinen asumisyhteisö, joka tukee kokonaisvaltaista kehittymistä ja tulevaisuuden itsenäistä elämää. Asuntolatoiminnan tavoitteena on lisäksi lisätä omatoimisuutta ja vastuunottoa. Asuntolan elämönhallinnan taitojen tavoitteet ovat myös osa opiskelijan HOJKSia. Tärkeänä osana asumista on myös tiivis yhteistyö koulun kanssa sekä tarvittaessa kodin ja muiden opiskelijan verkostojen kanssa. Ohjatun harrastustoiminnan tarkoituksena on sekä motivoida että tukea opiskelijaa osallistumaan ja löytämään mielekästä tekemistä vapaa-ajalle. (Ammattiopisto Luovi 2012 opetussuunnitelman yhteinen osa, 29.)

Hyvät fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset olosuhteet luovat edellytykset koko opiskeluyhteisön hyvinvoinnille myös asuntolapalveluissa. (Ammattiopisto Luovi 2012 opetus-suunnitelman yhteinen osa, 8.)

4.2 Limingan yksikkö ja asuminen

Ammattiopisto Luovilla on yksikkö myös Limingassa. Limingan yksikössä on tarjolla sekä ammatillista peruskoulutusta eri aloilta että valmentavaa koulutusta. Opiskelijamäärä on vuosittain reilut 100 opiskelijaa, joista noin kolmasosa majoittuu opiskeluviiikon opiskelija-asuntolassa.

Limingan yksikön opiskelija-asuntola on tarkoitettu pääasiassa kauempana asuville opiskelijoille, joiden opiskelu ei olisi mahdollista ilman asuntolapaikkaa. Asuntola on verrattain uusi ja siinä on 35 opiskelijapaikkaa. Asuntola muodostuu kahdesta rivitalosta, joissa on hyvin varustellut huoneistot. Huoneistoissa opiskelijat asuvat joko yksin, kaksin tai kolmissin. Lisäksi asuntolassa on myös yhteiset keittiö- ja oleskelutilat. Limingan yksikön opiskelija-asuntola on majoittuvien opiskelijoiden käytössä arkisin, mutta viikonloppuisin opiskelija-asuntola on kokonaan suljettu.

Opiskelija-asuntolassa työskentelee 3 työntekijää, joista kaksi on iltaisin(14-23 välisenä aikana) töissä ja 1 öisin(23-07.30 välisenä aikana). Yötukihenkilö varmistaa lisäksi arki-aamuisin, että kaikkien majoittuvien opiskelijoiden aamutoimet sujuvat ja he ehtivät ajoissa kouluun.

Opiskelija-asuntolassa opiskelijoiden asuminen toteutuu opiskelijan tuen tarpeen mukaan autetusti tai ohjatusti. Henkilökunta ohjaa ja huolehtii tarvittaessa päivittäistaitojen opettamisesta yhteistyössä opiskelijan, hänen verkostojensa ja opetushenkilöstön kanssa. Opiskelija-asuntolassa on päivittäin erilaista ohjattua toimintaa, jonne kaikki halukkaat asukkaat saavat osallistua. Itsenäistymisen taitojen ja valmiuksien, asumistaitojen ja sosiaalisten taitojen harjoittelu tapahtuu käytännön toiminnan kautta (pyykinpesu, ruoan laittaminen, oman huoneen siivous, yhteiset tapahtumat ja harrastukset jne.).

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena oli nostaa haastattelujen avulla esiin Ammattiopisto Luovin Limingan yksikön opiskelija-asuntolassa asuvien opiskelijoiden omia kokemuksia ja ajatuksia opiskelija-asuntolassa asumisesta ja sen arjesta. Tavoitteena oli saada käytännönläheistä tietoa opiskelijoiden kokemuksista ja saada näin heidän oma äänensä kuuluviin sekä tarkastella asuntola-asumista ennen kaikkea opiskelijoiden näkökulmasta.

Hain vastauksia tutkimusongelmaani seuraavan kysymyksen avulla:

1. Millaisia kokemuksia ja ajatuksia haastateltavillani opiskelijoilla on opiskelija-asuntolassa asumisesta?
2. Millaisia kehittämisehdotuksia opiskelijoilla on liittyen opiskelija-asuntolan toimintaan?
3. Miten/missä haastatteluun keväällä 2011 vastanneet nuoret asuvat keväällä 2013?

Kohderyhmäksi muodostui opiskelija-asuntolassa asuvista opiskelijoista ne, jotka antoivat suostumuksensa tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimuksen kohderyhmäksi muodostui viisi opiskelija-asuntolassamme asuvaa opiskelijaa. Kohdejoukon pienuus johtuu mielestäni osittain siitä, että suurimmalla osalla opiskelijoistamme kiinnostuksen kohteet ovat paljon konkreettisimmissa asioissa kuin opinnäytetyön haastattelussa. Vaikka haastattelun tarkoituksesta ja tavoitteista on keskusteltu selkeästi ja mahdollisimman konkreettisella tasolla yhdessä, ei se herättänyt kiinnostusta suurimmassa osassa opiskelija-asuntolassamme asuvista nuorista.

Alasuutari(2001, 82-83.) tuo esille, että jos aineisto koostuu pienestä joukosta yksilöhaastatteluja, ei voida yleistää vastauksia kuvaamaan laajemmin tutkittavaa ilmiötä. Näin ollen haastattelujen pohjalta tekemäni analysointi ja johtopäätökset antavat pikemminkin uusia näkökulmia ja oivalluksia nuorten parissa työskentelyyn ja yksilöllisyyden sekä yhteisöllisyyden huomioimiseen kuin yleistettäviä kokemuksia ja mielipiteitä asuntolassa asumisesta.

Tutkimus on laadullinen tutkimus perustuen kokemuksiin. Tutkimus toteutetaan puoli-strukturoituna teemahaastatteluna, koska tavoitteena on nostaa esiin opiskelijoiden yksilöllisiä kokemuksia ja näkemyksiä. Aineiston analysointi tapahtuu teemoittain siten, että ne vastaisivat tutkimuksen tutkimusongelmiin ja kysymyksiin.

Tutkimushaastatteluun liittyy aina eettisiä kysymyksiä. Eettisyys korostuu etenkin, kun haastattelu käsittelee yksilön henkilökohtaisia asioita ja mielipiteitä. Erityistä huomiota kiinnitetään luottamuksellisuuteen ja siihen, että haastateltavat/tutkittavat pysyvät anonyymeinä.

5.2 Tiedonhankinta ja aineisto

Tutkimuksen haastattelun suostumuslomake lähetettiin Ammattiopisto Luovin Limingan yksikön 25 asuntolassa asuvalle opiskelijalle maaliskuussa 2011 ja itse haastattelut toteutettiin toukokuun 2011 aikana. Suostumuksensa tutkimukseen antoi viisi opiskelijaa. Keskustelin tarkemmin tutkimukseni tarkoituksesta ja itse haastattelusta jokaisen haastateltavani kanssa erikseen. Koska vastaajia oli viisi, jätin osan kysytyistä taustatiedoista kirjaamatta, jotta henkilöiden yksityisyys ja anonyymiyys säilyisi.

Halusin selvittää tutkimukseni avulla opiskelija-asuntolassa asuvien opiskelijoiden kokemuksia ja ajatuksia opiskelija-asuntolassa asumisesta. Haastattelin viittä opiskelija-asuntolassa asuvaa opiskelijaa, ja pyrin sitä kautta saamaan kuvan heidän kokemuksistaan. Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jonka toteutin teemahaastattelun avulla. Teemahaastattelun valintaan vaikutti se, että halusin nimenomaan selvittää opiskelijoiden omia kokemuksia aiheesta.

Jos halutaan aidosti tietää, miten ja mitä ihmiset ajattelevat tai hahmottavat eri asioita, ei voida käyttää valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan keskitytään nimenomaan haastattelun sisältöön, ei niinkään sen muotoon. (Alasuutari 2001, 83.)

Haastattelin kaikki nuoret oppilaitoksemme eräässä työhuoneessa, joka oli rauhallinen paikka. Lisäksi paikka oli jokaiselle opiskelijalle tuttu ja haastattelu onnistui luontevasti opiskelupäivän aikana. Jutustelimme aluksi päivän kuulumisia, jotta tilanne ei olisi niin jännittynyt. Kaikki haastateltavani olivat hyvin erilaisia ja erilaisista lähtökohdista, joten haastattelut täytyi muotoilla ja rakentaa jokaiselle yksilöllisesti huomioiden heidän erityisyytensä. Kerroin vielä haastattelun sisällöstä ja tarkoituksesta jokaiselle haastateltavalle sekä sitä, että jokaisen anonymiys ja yksityisyyden tietosuoja säilyvät. Lisäksi kerroin nauhoittavani haastattelun nauhurilla, jonka myös näytin haastateltavilleni. Haastatteluiden litteroinnin jälkeen hävitin nauhoittamani haastattelut.

Laadullisessa tutkimuksessa keskeistä on todellisen ja luonnollisen elämän kuvaaminen ja pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Myös tutkijan omat lähtöarvokohdat vaikuttavat siihen, mitä ja miten tutkija ymmärtää tutkittavaa ilmiötä tai asiaa. Sitä, mikä tutkimuksessa on tärkeää, ei määrää tutkija. Useimmiten tiedon keruun työkaluna on ihminen ja tutkimuksessa korostuu siten ainutkertaisuus ja yksilöllisyys. Tutkimuksessa käytetään tutkimusmenetelmiä, joilla nimenomaan saadaan tutkitavan ajatukset, näkökulmat ja mielipiteet esille (mm. teemahaastattelu, havainnointi). Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on erityisesti tosiasioiden löytäminen ja paljastaminen eikä niinkään olemassa olevien väitteiden todentaminen. (Hirsijärvi & Remes & Sajavaara 2004, 152-155.)

Teemahaastattelun perimmäisenä ideana on, että jos halutaan saada tietää ihmisen ajatuksia, mielipiteitä ja kokemuksia, niitä kysytään heiltä itseltään. Teemahaastattelu on usein ikään kuin keskustelu, jota tutkija johtaa. Olennaista on pyrkiä sellaiseen vuorovaikutukseen haastateltavan kanssa, että keskustelussa saataisiin selville tutkijaa kiinnostavat asiat. (Aaltola & Valli 2010, 26.)

Valitsin teemahaastattelun siksi, että se on joustava ja yksilöllinen tapa saada tietoa ja kokemuksia. Lisäksi keskustelussa voi tarvittaessa selventää jokaiselle vastaajalle kysymyksiä ja niihin voi palata haastattelutilanteessa, joten teemahaastattelu sopii erityisen hyvin kohderyhmälleni. Haastattelun pyrin järjestämään kiireettömästi ja rauhalliseen tilaan, jotta olisi mahdollisimman vähän keskustelua häiritseviä ja keskeyttäviä tekijöitä.

Haastattelussa haastateltavalla on mahdollisuus tuoda omat mielipiteensä esille ja haastateltava toimii eräänlaisena kanavana haastateltavalle ihmiselle saada oman äänensä kuuluviin. (Aaltola & Valli 2010, 27-28.)

Puolistrukturoidussa haastattelussa esitetyt kysymykset ovat kaikille samat, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei ole, vaan jokainen vastaa kysymyksiin omin tavoin. Teemahaastattelussa lisäksi aihepiirit ja teema-alueet ovat etukäteen pohdittu, mutta kysymysten tarkkaa järjestystä ja muotoa ei ole, vaan ne voivat vaihdella haastateltavien mukaan. (Aaltola & Valli 2010, 28-29.)

5.3 Aineiston analyysi

Haastattelin yksilöhaastatteluna viittä Ammattiopisto Luovin, Limingan yksikön, opiskelija-asuntolassa asuvaa nuorta. Nauhoitin haastattelut, jotka sitten kirjoitin tietokoneella puhtaaksi sana sanalta. Litteroiminen auttoi käsittelemään kerättyä aineistoa ja analysoimaan tuloksia. Kerätyn aineiston analysoiminen ei ollut helppoa. Luin haastattelujen tekstejä uudelleen ja uudelleen saadakseni kiinni keskeisistä sisällöistä, vaikka minulla olikin teemoittain vastaukset.

Laadullisessa analyysissä on kaksi päävaihetta: havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen eli tulkinta. Havaintojen pelkistämisen ensimmäinen vaihe puolestaan on se, että aineistoa tarkastellaan teoreettisen tiedon näkökulmasta, jota kautta pyritään rajaamaan aineistoa. Toisessa havaintojen pelkistämisen vaiheessa pyritään aineistoa edelleen rajaamaan yhdistämisen avulla. (Alasuutari 2001, 39-40.)

Aineistosta nousseita havaintoja voidaan yhdistää esimerkiksi erilaisten sääntöjen, piirteiden tai teeman mukaisesti. Laadullisessa analyysissä on tärkeää ja keskeistä esimerkiksi erot eri ihmisten mielipiteissä ja käsityksissä tutkittavaa ilmiötä kohtaan, koska niiden kautta päästään useimmiten perille esimerkiksi juuri siitä, mistä tutkittavaan ilmiöön kohdistuvat mielipiteet ja käsitykset johtuvat. (Alasuutari 2001, 39-41.)

5.4 Reliaabelius, validius ja eettisyys

Tutkimuksen reliaabeliudella tarkoitetaan mittaustulosten toistettavuutta. Jos esimerkiksi kaksi arvioijaa päätyy samaan tulokseen tai tutkittavan henkilön tutkimustulokset eri tutkimuskerroilla ovat samat, voidaan tuloksia pitää luotettavina eli reliaabeleina. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2007, 226.)

Validiudella eli pätevyydellä puolestaan tarkoitetaan tutkimuksen mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä on tarkoitus mitata. Validiutta voidaan tarkastella kolmesta eri näkökulmasta tarpeen mukaan: ennustusvalidiudesta, tutkimusasetelmavalidiudesta tai rakennevalidiudesta. (Hirsijärvi ym. 2007, 226-227.)

Reliaabelius tutkimuksessani on haastava asia, koska jokainen haastatteluhetki ja -tilanne on ollut ainutkertainen. Lisäksi kysymyksissäni ja teema-alueissa on asioita, jotka kehittyvät ja muuttuvat ajan myötä, joten niiden tilanteet eivät ole kenenkään kohdalla pysyviä. Toisaalta on myös teema-alueita, joihin useimmat varmasti vastaisivat tismalleen samalla tavoin vielä tänäkin päivänä.

Pohdittaessa tutkimukseni validiutta voin todeta sen olevan hyvä. Mielestäni onnistuin saamaan teemahaastattelujen avulla juuri sitä tietoa, mitä alun perin lähdinkin tutkimukseni kautta etsimään.

Kvalitatiivisen tutkimuksen haasteena on vastausten ainutlaatuisuus ja yksilöllisyys, jolloin luotettavuuden ja pätevyyden mittaaminen suoraan ei ole yksinkertaista. Se voi olla jopa mahdotonta. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisen kaikista vaiheista, kuten haastatteluolosuhteista, mahdollisista häiriötekijöistä, haastatteluun käytetystä ajasta, virhetulkinnoista haastattelussa sekä tutkijan oma itsearviointi tilanteesta. Tulosten tulkinta vaatii tutkijalta kykyä punnita ja perustella tulkintoja myös teoreettisen tiedon tasolla. Tutkimusraportointia voi elävöittää esimerkiksi suorilla haastatteluotteilla, joka auttaa lukijaa pääsemään paremmin asian sisälle. (Hirsijärvi ym. 2007, 227-228.)

Kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen validiuden tarkentamiseksi voidaan käyttää tutkimuksessa useita eri menetelmiä. Tällaisesta tutkimusmenetelmien yhteiskäytöstä puhutaan triangulaationa. (Hirsijärvi ym. 2007, 228.)

Eettisesti hyvässä tutkimuksessa tutkija ottaa huomioon tutkimusentekoon liittyviä monenlaisia eettisiä kysymyksiä. Tutkimuksenteossa tulee noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimuksensuunnittelussa, tekemisessä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä on noudatettava rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmät on myös oltava tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä. Lisäksi tutkijan on kunnioitettava muiden tutkijoiden tutkimuksia ja antaa niille arvoa. Myös kaikkien tutkimukseen tavalla tai toisella liittyvien ja osallistuvien tahojen on keskenään oltava yhteisymmärryksessä ja tietoisia tutkimuksen vaiheista jo ennen tutkimuksen aloittamista. (Hirsijärvi ym. 2007, 23-24.)

Eettisesti tärkeää on myös kunnioittaa tutkimukseen mahdollisesti osallistuvien ihmisten itsemääräämisoikeutta ja ihmisarvoa. Tämä tarkoittaa sitä, että jokaisella tulee olla mahdollisuus päättää, osallistuuko hän tutkimukseen vai ei. Lisäksi tutkimukseen osallistuvalla tulee kertoa, mitä ja millaista tietoa tutkimukseen kerätään, millä tavalla ja miksi. (Hirsijärvi ym. 2007, 25.)

Haastattellessani opiskelijoitamme eettiset näkökulmat ja kysymykset olivat läsnä koko ajan haastattelutilanteissa. Jokainen haastateltavani oli mukana omasta tahdostaan ja kävimme vielä haastattelutilanteen aluksi läpi haastattelun sisältöä uudelleen. Pyrin olemaan haastattelutilanteissa rauhallinen ja neutraali, jotta mahdollisimman vähän vaikuttaisin haastateltavieni opiskelijoiden vastauksiin. Kysymykset pyrin tekemään selkeiksi ja yksinkertaisiksi. mahdolliset tarkentavat kysymykset myös pyrin asettamaan niin, etten ohjaisi opiskelijaa vastaamaan kysymykseen tietyllä tavalla.

Iso haaste itselleni oli nimenomaan tuo neutraalius haastattelutilanteissa, koska tunsin kaikki haastateltavani hyvin ennestään. Yritin olla tilanteessa ilman ennakoasenteita ja ajatuksia, koska tarkoituksenani nimenomaan oli nostaa esille opiskelijoiden omat ajatukset ja kokemukset ilman minun omia mielipiteitäni. Toisaalta tilanne oli varmasti omalla tavalla haastava myös haastateltavilleni, koska olin tuttu henkilö heillekin. Joskus tuttuus on hyväkin asia, etenkin haastateltaessa erilaista tukea tarvitsevia nuoria, joille uudet sosiaaliset tilanteet voivat olla suorastaan kammottavia.

6 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Vastaajien taustatiedot

Haastatteluun vastanneiden ikäjakauma oli 17 – 26 vuoden välillä. Opiskelija-asuntolassa asumisaika vaihteli vuodesta aina 5 vuoteen saakka. Haastatteluun osallistuneet opiskelijat opiskelivat joko ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa. Kaikki vastaajat olivat miehiä.

6.2 Asuntolaan muuttovaiheen kokemuksia

Haastateltavista opiskelijoista neljä asui ennen asuntolaan muuttamista vanhempiansa luona ja yksi omassa vuokra-asunnossa. Kolme vastaajista kertoi asuntolaan muuttamisen jännittäneen, yksi sanoi muuton tuntuneen hyvältä ja yksi kertoi asuntolaan muuton olleen sillä hetkellä sopiva ratkaisu hänelle.

6.3 Asuntolaelämää

Kysyttäessä asuntolan ilta-aikaisesta syömisestä ja ruokailusta yksi vastasi syövänsä valmisruokia niiden helppouden vuoksi, kolme vastasi tekevänsä välillä jotain helppoa ja nopeaa ruokaa(makaroni, nuudelit) ja yksi kertoi tekevänsä kämppäkaverinsa kanssa yhdessä päivittäin ruokaa.

Kaupassa asiointi ja ostoksien tekeminen sujui neljältä opiskelijalta itsenäisesti. Yksi kertoi tarvinneensa alkuvaiheessa työntekijöiden ohjausta ja apua ruokaostoksien tekemisessä, mutta hoiti jonkin ajan kuluttua kaupassa asioinnin itsenäisesti.

Kysyttäessä omien pyykkien itsenäisestä pesemisestä kolme vastaajista kertoi vievänsä pyykkinsä viikonloppuisin kotiin pestäväksi, yksi vastaajista pesi välillä myös asuntolassa pyykkinsä ja yksi hoiti kokonaan omien pyyksiensä pesun.

6.4 Kokemuksia asuntolaelämästä

Kolme vastaajista koki saaneensa riittävästi työntekijöiltä ohjausta ja tukea asumiseen ja omien asioiden hoitamiseen liittyvissä asioissa. Yksi vastaajista oli saanut mielestään alkuvaiheessa riittävästi tukea ja ohjausta, mutta pidempään asuttuaan koki, ettei hän saanut työntekijöiltä riittävästi esimerkiksi kuuntelu- ja keskusteluaikaa. Yksi vastaajista kertoi, ettei tarvitse minkäänlaista ohjausta ja tukea.

Vastaajat olivat pääosin kokeneet saaneensa asuntolan henkilökunnalta riittävästi ohjausta ja tukea asumiseen ja oman elämän asioiden hoitamiseen liittyen. Nurmi(Näkökulmia kehityopsykologiaan 1997, 268-268.) korostaa, että onnistunut oman elämän suunnittelu ja ohjaus antaa pohjan hyvälle itsetunnolle ja kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille.

Kysyttäessä onko suunnitellut asiat toteutuneet, kaikki eivät vastanneet kysymykseen. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että heille oli ”ehkä” luvattu liikaa ja vain osa luvatuista asioista oli toteutunut. Toinen vastaajista kommentoi. ”Suunnitellaanko me koskaan mitään?”

Seuraavaksi kysyttiin vastaajien tyytyväisyyttä opiskelija-asuntolassa asumiseen, asuntoihin ja yleiseen asuntolaympäristöön. Kolme vastaajista koki, että asuntolassa asuminen on vastannut omia odotuksia ja ajatuksia. Kaksi vastaajista sanoi asuntola-asumisen olleen alussa mukavaa ja odotettua, mutta henkilökunnan vaihtuvuus on vaikuttanut negatiivisesti asumisen mielekkyyteen ja mukavuuteen.

”kiva asuntola”

”liian tiukkaa”

”keskusteluhetkiä ei ole, jos ei mene itse jatkuvasti pyytämään...”

”ei saa tehdä mitään, ei edes kuunnella musiikkia...”

Kaikki vastaajat kokivat omat asuntonsa viihtyisiksi ja turvallisiksi. Lisäksi asuinympäristökin oli vastaajien mielestä hyvä ja toimiva. Vaikka kaikilla vastaajilla oli ainakin yksi kämppäkaveri, nousi haastatteluissa esille kuitenkin yksityisyys.

”oma rauha”

”viihtyisä asunto”

Asumisen hyvinä puolina nousi asuntojen viihtyvyys ja mukavuus sekä kaveripiiri, jonka asuntolassa asuminen on mahdollistanut. Negatiivisina puolina mainittiin, että asuntolan ilmapiiri on huonompi kuin aikaisemmin. Keskusteluissa nousi esille, että osa nuorista koki, ettei mitään virheitä ja mokia saanut tehdä, vaan kaikesta annettiin heti rangaistus eikä annettu mahdollisuutta yrittää parantaa/hyvittää tekemisiään. Kaksi vastaajista mainitsi henkilökunnan vaihtuvuuden vaikuttavan koko asuntolan toimintaan, käytänteisiin ja sääntöihin. Vastaajat kokivat jatkuvat muutokset negatiivisina.

Seuraavaksi kysyttiin vastaajien ilta-aikaisesta vapaa-ajan toiminnasta.

”luen, kuuntelen musiikkia tai nukun”

”istun tietokoneella ja käyn tupakalla”

”pelaan pleikkaria, ja alkuaikoina olin paljon yhteisissä tiloissa porukoiden kanssa, mutta henkilökunnan vaihduttua se jäi(jumitan kämpillä mieluummin)”

”kuuntelen musiikkia ja soitan myös itse iltaisin instrumenttia”

”olen iltaisin paljon yhteisissä tiloissa ja rupattelen toisten asukkaiden kanssa sekä pelaan pelejä heidän kanssaan”

Sosiaalisia vuorovaikutussuhteita kartoitettaessa kysyttiin, oliko vastaajilla kavereita ja kokivatko he itsensä yksinäisiksi. Lisäksi kysyttiin, oliko heillä tarvittaessa omaa rauhaa. Kolme vastasi, että heillä on asuntolassa kavereita ja varsinkin oma kämppäkaveri mainittiin kaverina. Lisäksi yksi kolmesta vastaajasta kertoi, ettei hänellä ollut kotona vapaa-ajallaan kavereita samalla tavoin kuin asuntolassa.

Kaksi kertoi kavereita olevan sekä asuntolassa että asuntolan ulkopuolellakin. Neljä vastaajista ei kokenut yksinäisyyttä. Yksi vastaajista kertoi kavereista huolimatta olevansa välillä yksinäinen omien asioidensa kanssa. Kaikki vastaajat kokivat heillä olevan tarvittaessa omaa rauhaa.

”kämpis on kaveri”

”asuntolassa on todellakin enemmän kavereita kuin kotona”

Seuraavaksi kysyttiin, että osallistuuko vastaajat opiskelija-asuntolan järjestämiin tapahtumiin ja aktiviteetteihin. Ainoastaan yksi vastaaja ilmoitti, ettei osallistu lainkaan asuntolan tarjoamiin harrastuksiin ja vapaa-ajan toimintoihin. Yksi kertoi osallistuvansa aktiivisesti lähes kaikkeen toimintaan ja yksi kertoi valikoivansa tarkkaan, mihin haluaa osallistua. Lisäksi kaksi vastaajaa sanoi osallistuneensa aikaisemmin enemmän kaikkeen asuntolan toimintaan, mutta ilmapiirin muututtua henkilökunnan vaihduttua, eivät niin paljon enää osallistuneet.

”olen osallistunut aika moniin harrastuksiin, mieluisimpia zumba, kuntosalilla käynti, keilaus ja ostosreissut”

”alussa osallistuin aktiivisesti kaikkeen, mutta en enää”

”Riippuu, mitä ne on. En minä yleensä mihinkään liikuntaan osallistu. Keilaus on kivaa. Yleensä vedän vaan lonkkaa kämpillä.”

Vapaa-ajan vietto vaihteli vastaajien välillä suuresti. Toiset olivat hyvinkin aktiivisia ja halukkaita osallistumaan kaikkeen asuntolan yhteiseen toimintaan, mutta toiset halusivat olla vain omalla asunnollaan iltaisin. Jokaisen yksityisyyden ja itsemääräämisen kunnioittaminenkin on tärkeää, kuten Lehtinen&Pirttimaa(1993, 76-77.) myös mainitsivat. Asuntolassa tämä tuntui toteutuvan.

Ketään vastaajista ei ole kiusattu opiskelija-asuntolassa asumisen aikana.

Kysyttäessä, kokevatko vastaajat voivansa vaikuttaa opiskelija-asuntolan toiminnan suunnitteluun, vastaukset vaihtelivat. Yksi ei kommentoinut mitenkään kysymykseen ja yksi ei halunnut vaikuttaa asioihin itse millään tavalla. Kaksi koki, että he ovat voineet vaikuttaa opiskelija-asuntolan toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Yksi kertoi, ettei sananvaltaa ole ja kun on hiljaa, menee hyvin.

Seuraavaksi kysyttiin, onko opiskelija-asuntolassa asuminen parantanut valmiuksia itsenäistymiseen ja itsenäiseen asumiseen. Kolme viidestä vastaajasta koki, että asuntolassa opitut ja harjoitellut taidot parantavat valmiuksia itsenäiseen elämään. Vastaajat mainitsivat mm. pyykinpesun, siivouksen ja eri harrastuksiin tutustumisen asioiksi, joista heille on ja tulee olemaan hyötyä.

Myös Aino-Maija Kiviniemen(2011, 46-48.) ja Mia Himasen(2010, 20-21.) opinnäytetöiden tuloksista käy ilmi, että suunnitelmallisella asumisen ohjauksella ja tuella on merkittävää vaikutusta nuorten itsenäistymiseen ja elämän hallintaan. Lampinen(2007, 115-121.) korostaa itsenäistymisen ja oman elämä hallinnan taitojen merkitystä onnistuneelle tulevaisuudelle. Itsenäinen asuminen ja suoriutuminen jokapäiväisestä elämästä ovat jokaiselle nuorelle merkityksellisiä asioita elämässään.

6.5 Kehittämideoita

Lopuksi vastaajat saivat esittää kehittämissuhteita ja toiveita opiskelija-asuntolan toimintaan:

- olen tyytyväinen asuntolaan!
- rikkaimuri asuntoihin
- miettiä yhdessä asukkaiden kanssa yhteisten tilojen aukioloa ja toimintaa toimivammaksi kaikille
- tupakointiajat
- hioa ja panostaa yhteisiin ja toimiviin sääntöihin
- täysi-ikäisille myöhäisempi ”kotiintuloaika”

6.6 Asumista 2013

Lisäksi tein kartoituksen siitä, miten keväällä 2011 tutkimukseeni vastanneet nuoret asuvat nykyisin keväällä 2013. Kolme vastaajista asuu tällä hetkellä omassa vuokra-asunnossa ja arki sujuu hyvin. Yksi vastaajista suunnittelee omaan asuntoon muuttamista, jos taloudellinen tilanne paranisi. Yksi vastaajista jatkaa asumistaan vanhempiensa luona, koska kokee syrjäytyvänsä entistä enemmän muuttaessaan omaan asuntoon.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Haastatteluissa yhtenä johtolankana nousi esille se, että vastaajat olivat pääasiassa tyytyväisiä asuntolassa asumiseensa. Varsinkin asuntojen viihtyvyys nousi vahvasti esille ja sillä koettiin olevan suuri merkitys koko asuntolassa asumisen kannalta. Lisäksi itse asuntolan yleinen ympäristö(piha-alueet, yhteiset tilat, sijainti) koettiin myönteisiksi asioiksi. Haastatteluista jäi vaikutelma, että viihtyisä ja turvallinen asuntolaympäristö auttaa paremmin myös sietämään mahdollisia negatiivisia asioita.

Useammalta vastaajalta nousi opiskelija-asuntolassa asumiseen ja siellä viihtyvyyteen negatiivisesti vaikuttavana asiana henkilökunnan vaihtuvuus. Erityisnuorilla on usein haastavampaa ja aikaa vievempää solmia luotettavia ihmissuhteita. Pysyvät ja luotettavat aikuissuhteet myös asuntola-asumisessa nousevat vastauksista erityisen tärkeäksi tekijäksi turvallisuuden, viihtyvyyden ja mielekkyyden antajina. Toisaalta henkilöstön vaihtuvuus on vastauksista päätellen tuonut myös jatkuvia muutoksia sääntöihin ja yleensä asuntolassa asumisen yhteiseen toimintaan, jonka useimmat vastaajat kokivat myös negatiivisena asiana. Tietyt arjen rutiinit luovat turvaa ja jatkuvuuden tunnetta, jota kautta on helpompi selviytyä arjen pyörittämisestä ja sen tuomista haasteista.

Vaikka kaikilla haastatteluun vastanneilla olikin vähintään yksi asuinkaveri, kokivat kaikki, että tarvittaessa oli myös riittävästi yksityisyyttä ja omaa rauhaa. Koska opiskeluvuokkoina asuntola on opiskelijan koti, korostuu myös yksityisyyden merkitys ja sen kokeminen. Jokaisella on oltava oma turvallinen paikka, jossa tarvittaessa voi rauhoittua ja olla rauhassa.

Yhtenä seikkana kuitenkin nousi, että asuntolassa asumisen alkuvaiheessa oli saatu riittävästi tukea ja ohjausta, mutta myöhemmin kuitenkin oli koettu, ettei enää saatu omiin tarpeisiin nähden riittävästi tukea(esim. kuuntelu- ja keskusteluhetkiä henkilökunnan kanssa). Kun asuntolassa asuva opiskelija kehittyy tomissaan ja taidoissaan, saattaa opiskelija helposti jäädä huomioimatta, koska ei välttämättä näkyvästi ole tuen tarpeessa.

Olisi kuitenkin erittäin tärkeää muistaa kehua ja kannustaa myös itsenäisesti ja omaaloitteisesti toimivia asukkaita sekä kysyä säännöllisesti kuulumisia, vaikkei mitään olisikaan sattunut. Kaikkien asukkaiden tasapuolinen huomiointi on tärkeää. Myös Lampinen(2007, 151.) tuo esille, että nuoren on saatava tukea silloin, kun omat voimavarat ovat heikoilla tai nuori kokee muutoin tarvitsevansa aikuisen tukea.

Keskusteltaessa arkielämän taidoista asuntolassa asumisen yhteydessä yhtenä mielenkiintoisena asiana nousi esille, että neljä viidestä vastaajasta vei viikonlopuksi omat pyykkinsä kotiin pestäväksi, vaikka asuntolassa olisi ollut hyvät mahdollisuudet pestä itse omat pyykkinsä ohjatusti. Ainoastaan yksi vastaaja kertoi pesevänsä aina itse omat pyykkinsä. Pyykkien peseminen on yksi itsenäisen elämän tärkeistä taidoista. Jäin miettimään pyykkien pesua tarkemmin. Yhtenä syynä voi olla myös se, että omat vanhemmat haluavat hoitaa toistaiseksi lapsensa pyykit. Oman lapsen itsenäistyminen ja kodista irtaantuminen on iso asia vanhemmille. Tähän prosessiin on annettava myös vanhemmille aikaa.

Arkielämän taitojen karttuessa ja tuen tarpeen vähetessä jää nuorella enemmän voimavaroja käytettäväkseen esimerkiksi harrastuksien tai opiskelun pariin. Lisäksi itsenäistyminen ja oman elämän kontrollointi kasvavat taitojen karttuessa. (Myllykoski ym. 2004, 77.)

Haastattelussa nousi esille, että osalle vastaajista asuntolassa olevat muut nuoret olivat heidän ainoita kavereita ja kokevat ensimmäistä kertaa kaverisuhteiden luomista ja ylläpitämistä. Nurmi(1997, 270-271.) korostaa sosiaalisten suhteiden merkitystä minäkuvan ja itsetunnon rakentajina. Arkojen ja hiljaisten nuorten sosiaalisia taitoja ja suhteita olisi tuettava. Myös Lampinen(2007, 153.) korostaa sosiaalisten suhteiden merkitystä nuoren itsenäistymisprosessissa. Lisäksi Dunderfelt(1997, 105.) ja Turunen(2005, 113, 145-148.) korostavat sosiaalisuuden merkitystä nuoren itsenäistymisen ja aikuistumisen onnistumisessa.

Ikätovereiden ja omien ystävyysuhteiden merkitys kasvaa nuoren itsenäistyessä. Samaistuminen ja tiettyyn ryhmään kuuluminen antavat hyviä ja positiivisia eväitä henkiseen kasvuun. (Himberg ym. 2002, 95-97.) Sosiaalisten vuorovaikutussuhteiden merkitystä yksilön hyvinvoinnille ei voida missään nimessä vähätellä. Lapsen ja nuoren kasvaessa, kehittyessä ja itseään etsiskellessä ympärillä olevilla ihmisillä on olennainen merkitys siinä, millä tavalla yksilö hahmottaa ympäröivää maailmaa ja ennen kaikkea itseään osana sitä.

Esimerkiksi samassa asunnossa asuva toinen opiskelija koetaan ainoaksi kaveriksi. Kotonalla heillä ei välttämättä ole eikä ole koskaan ollutkaan lainkaan kavereita. Pysyvätkö ja siirtyvätkö nuo opiskelujen aikana solmitut sosiaaliset suhteet myös valmistumisen jälkeiseen elämään? Erityisnuorilla on usein haasteellisempaa muodostaa ja ylläpitää sosiaalisia suhteita ja he tarvitsevat usein jonkun aikuisen tuekseen sosiaalisten suhteiden ylläpidossa. Myös Marjo Rosbackan(2009, 2.) opinnäytetyöstä käy ilmi, että kehitysvammaisilla nuorilla ystäväpiiri koostuu useimmiten sisarusista ja sukulaisista.

Lisäksi keskusteluissa nousi esille se, että vaikka opiskelijalla olisikin paljon kavereita, hän voi kokea itsensä yksinäiseksi etenkin omien asioiden hoitamisen suhteen. Yksi vastaajista kertoi auttavansa paljon toisia kavereita ja unohtaa hoitaa omia asioitaan. Lopulta hän onkin sitten ihan yksin omien ongelmien ja asioiden suhteen.

Merkille pantavaa on mielestäni se, ettei ketään haastatelluista oltu kiusattu asuntolassa. Usein erityisnuoret ovat joutuneet kokemaan peruskouluaikaanaan monenlaista kiusaamista ja nimittelyä. Mielestäni tämä on erittäin tärkeä seikka ajatellen nuorten hyvinvointia ja myönteistä kehitystä. Murto(1998, 13.) mainitsee, että ympäristöllä on suuri merkitys myös siinä, miten yksilö kokee oman vammansa suhteessa muihin. Myös Lampinen(2007, 144-145.) tuo esille, että sosiaalisella ympäristöllä ja sen asenteilla on etenkin vammaisen yksilön kehitykselle ja myönteisen minäkuvan rakentumiselle keskeinen merkitys. Eriksson(2008, 50-51.) korostaa sosiaalisten suhteiden ja ympäröivän yhteisön asenteiden merkitystä siinä, millä tavoin vammaisen ihminen kokee itsensä osana yhteiskuntaa.

Kehittämis ehdotuksien keskeinen sanoma on, että asuntolan yhteisistä asioista, toiminnasta ja säännöistä keskusteltaisiin yhdessä, jotta asuntolan toiminta olisi mahdollisimman mielekästä ja toimivaa jokaisen siellä olevan ihmisen kannalta. Näin myös jokainen asuntolan asukas voi halutessaan olla mukana päätöksenteossa ja osallisena yhteisiä asioita suunniteltaessa. Vastaajat ovat osaksi kokeneet, ettei heidän mielipiteitään oteta huomioon ja heillä ei siten ole keinoja vaikuttaa asuntolan toimintaan. Mänty(2000, 22-23.) tuo tutkimuksessaan esille, varsinkin omista asioista päättämisellä ja oman elämän kontrolloimisella on psyykkiselle ja emotionaalille hyvinvoinnille positiivinen vaikutus. Mielestäni yhteisistä asioista yhdessä päättämisellä on samalla tavoin positiivinen merkitys yksilön hyvinvoinnille ja osallisuudelle.

Vastaukset ”tämän hetkisestä asumisen tilanteesta” kertovat selvästi sen, että ohjattu ja tuettu asuntolassa asuminen parhaimmillaan antaa nuorille paremmat edellytykset itsenäistymiseen ja itsenäistymiseen liittyviin omiin yksilöllisiin mahdollisuuksiin tarttumiseen. Asuntolan ohjattu asuminen on antanut nuorille rohkeutta ja myös halua jatkaa itsenäistymistään valmistumisen jälkeen muuttamalla omaan asuntoon. Lisäksi itsenäistymisen valmiuksia on varmasti lisännyt ne tiedot ja taidot, joissa asuntolan henkilökunta on nuoria asuntolassa tukenut ja opastanut. Toisaalta yhden vastaajan vastaus syrjäytymisestä vahvistaa myös sen, että useimmiten oppilaitosten toiset opiskelijat ovat usein ainoita kavereita ja sosiaalisten suhteiden ylläpitäjiä. Mutta nuo sosiaaliset verkostot eivät välttämättä kannaa opintojen jälkeisessä elämässä. Sirpa Grönvall(Lämsä 2011, 97-98.) korostaa artikkelissaan, että myös vammaisille ihmisille kuuluu oikeus ystävyys- ja rakkaussuhteisiin, perheen perustamiseen ja itsenäiseen asumiseen.

8 POHDINTA

Opinnäytetyöni tekeminen on vienyt minulta paljon enemmän aikaa kuin olin alkuvaiheessa edes ajatellut – lähes kaksi vuotta. Tuohon pariin vuoteen on mahtunut opinnäytetyön tekemisessä kuin omassa elämässäni ylä- ja alamäkiä, jotka ovat syöneet jaksamistani ja motivaatiotani paneutua tutkimukseeni.

Olen lukemattomia kertoja istunut lukemassa lähdekirjallisuutta ja kokoamassa teoriapohjaa tutkimukseeni. Välillä minusta on tuntunut, ettei oikeanlaista lähdekirjallisuutta ole edes saatavilla mistään. Lopulta päädyin tiettyyn näkökulmaan ja teoriaan, josta olen pitänyt kiinni tähän päivään saakka.

Haasteena oikeanlaisen lähdekirjallisuuden löytymiselle oli se, etteivät kaikki opiskelija-asuntolassamme asuvat opiskelijat ole kehitysvammaisia. Tämän vuoksi en halunnut rajata teoriaosuutta käsittelemään pelkästään kehitysvammaisten nuoruutta ja itsenäistymistä ajatellen. Haastatteluissakin oli monenlaisilla taustoilla olevia opiskelijoita. Koinkin hyväksi ratkaisuksi avata nuorten kehitystä ja itsenäistymistä yleisesti, mutta myös mainita sen, mitä haasteita erilaisuus ja vammaisuus tuovat itsenäistymisprosessiin.

Opiskelija-asuntolassamme asuu keskimäärin 30 opiskelijaa, joten haastatteluihin osallistui noin viidesosa asukkaista. Otanta on kuitenkin pieni, joten vastauksia ei voida yleistää. Mutta uskoisin vastauksien pohjalta nousseen käytännön työhön vinkkejä ja kehittämisehdotuksia, joilla on merkitystä.

Haastattelujen tekeminen oli omalla tavalla haastavaa, koska jokaisella haastateltavallani oli oma erityisen tuen tarve ja omat haasteensa. Joidenkin kohdalla mietin aluksi, etten saa vastauksia kysymyksiini lainkaan, mutta lopulta tilanteen edetessä osasin itsenkin paremmin huomioida erityisyyttä haastattelutilanteessa.

Lukiessani litteroituja haastattelujen vastauksia kylmä hiki nousi otsalle, kun aluksi tuntui, etten saakaan vastauksia kysymyksiini. Kaikki oli kuitenkin turhaa pelkoa. Hiljalleen asiat jäsenyivät selkeiksi kokonaisuuksiksi asettamieni teemojen mukaisesti. Mielestäni sain vastaukset asettamiini tutkimusongelmiini. Ja ennen kaikkea sain nuorten omaa ääntä kuuluviin.

Hahmottelin koko työni aluksi käsin paperille, koska sitä kautta sain jotakin tolkkua itselleni työni rakenteesta. Välillä sain mahtavia oivalluksia ja olin tyytyväinen kirjoittamaani aineistoon, mutta toisella hetkellä tunsin olevani aivan hukassa koko työstäni ja aiheesta. Nyt jälkepäin ajateltuna tuo kaikki epätietoisuus ja tuska työn tekemisessä on hionut työtäni oikeaan suuntaan. Työni ei todellakaan ole yhdessä yössä tehty kirjoitelma, vaan pikemminkin koen sen pitkäjänteisen työn tuloksena syntyneenä nuorten kokemukset esille tuovana tutkielmana.

Opinnäytetyöni aihe on hyvin lähellä sydäntäni. Olen työskennellyt 15 vuotta erityisnuorten parissa opetus- ja kasvatusalalla. Noihin vuosiin on mahtunut monenmoista. Yhtenä johtotähtenä on kuitenkin aina ollut näiden erityisnuorten omien tunteiden, ajatusten ja kokemusten esille saaminen.

Nuorten omilla mielipiteillä ja ajatuksilla on aina ollut merkitystä siihen, millä tavoin ja keinoin työtäni erityisnuorten parissa olen tehnyt ja teen. Se, mikä minusta tuntuu hyvältä ja oikealta toimintatavalta ja ajatukselta, ei välttämättä erityisnuorten mielestä ole lainkaan niin.

Usein opiskelija-asuntolassa ja muissakin asuntoloissa unohtuu helposti, että nuo asunnot ja huoneet ovat myös jonkun koti. Meillä tulee kunnioittaa asuntolassa asuvien huonetta tai asuntoa samalla tavoin kuin kenen tahansa muun kotia. Emme voi mennä ilmoittamatta tai koputtamatta huoneisiin, sillä emmehän mene niin toisten ihmisten koitehinkaan asuntolan ulkopuolella.

Haastatteluni vastauksista eniten jäin miettimään henkilöstön vaihtuvuuden merkitystä asuntolassa viihtyvyyden ja turvallisuuden kokemiseen. Erityisnuorille on pysyvillä rutiineilla ja tutuilla ihmiskontakteilla keskeinen merkitys arjessa. Sosiaalisten suhteiden luominen ei ole välttämättä helppoa ja uudet ihmiset vieroksuttavat ja jopa pelottavat. Erityisnuorilla voi olla todella haastavaa sopeutua esimerkiksi uusiin ja erilaisiin sääntöihin ja toimintatapoihin kesken lukuvuotta.

Muutosten vaikutukset voivat tulla ilmi hyvin monilla eri tavoin. Toinen voi eristäytyä omaan asuntoonsa kokonaan, toinen ei osaa nukkua enää öisin ja kolmas voi oirehtia kapinoimalla rajusti yhteisiä sääntöjä vastaan. Helposti nuori saa ”hankalan tapauksen” – leiman otsaansa, vaikka kyse todellisuudessa onkin ahdistuksesta muutoksia kohtaan.

Toinen merkittävä asia oli ystävyysuhteiden ja kavereiden tilanne. Usein erityisnuorilla on vaikeaa myös kaverisuhteiden luomisessa ja niiden ylläpitämisessä. Vastauksistakin tuli ilmi, että asuntolassa asuvat muut asukkaat olivat usein vastaajien ainoita kavereita. Asuntolassa asuminen mahdollistaa siis sosiaalisten suhteiden luomisen opetteluun ja ystävyysuhteiden ylläpitämisen taidon. Suurena haasteena onkin, miten nuo opiskeluaikana syntyneet ystävyysuhteet saataisiin siirrettyä myös nuorten elämään pysyvästi valmistumisen jälkeen.

Haastattelujen perusteella voin todeta, että opiskelija-asuntolassa asuminen on positiivinen ja mielekäs ajanjakso useimmille erityisnuorille. Se on monesti ensimmäinen irtaantuminen lapsuudenkodista, jolloin todellinen itsenäistyminen ja aikuistuminen pääsevät usein alkamaan. Itsenäistyminen tapahtuu asuntolassa turvallisessa ja ohjatussa ympäristössä jokaisen yksilöllisten tarpeiden ja tuentarpeen mukaan.

Usein vanhemmat ovat alkuvaiheessa tiiviisti mukana asuntola-asumisessa, mutta hiljalleen alkavat luottaa sekä asuntolan henkilöstöön että oman nuorensa pärjäämiseen ja irtaantuvat nuoren arjesta loitommalle.

Isona huolena mielestäni on erityisnuorten asumisen ja itsenäistymisen tuki ja ohjaus valmistumisen jälkeen. Kaikki asuntolassamme asuvat nuoret eivät ole valmiita tai heillä ei ole riittävästi taitoja täysin itsenäiseen asumiseen. Tällöin kotikunnasta tarvittaisiin tukea ja ohjausta mahdollisimman itsenäisen asumisen mahdollistamiseksi. Valitettavan usein kuntien määrärahat määräävät sen, onko mahdollisuutta auttaa ja tukea nuorta itsenäistymisessä ja asumisessa hänen yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti. Jos itsenäistymishaluinen nuori ei saa oikealla hetkellä mahdollisuutta itsenäistymiseen, voi kaikki siihen asti opitut ja kehittyneet taidot unohtua. Mia Himanen(2010, 21.) ja Marjo Rosbacka(2009, 2.) omista tutkimuksissaan sivuavat myös yhteiskunnan tukitoimien tärkeyttä itsenäistymisessä ja siirtymävaiheissa.

LÄHTEET

- Aaltola, Juhani & Valli, Raine(toim.). 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Juva. WS Bookwell Oy.
- Ahola, Heidi. 2009. ”Niin että sais olla niinku haluaa ja tehdä mitä haluaa”. Aikuisten kehitysvammaisten ihmisten kokemuksia asumisen merkityksestä hyvinvoinnilleen. Pirkanmaan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Alasuutari, Pertti. 2001. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Dunderfelt, Tony. 1999. Elämänkaaripsykologia. Porvoo. WSOY.
- Eriksson, Susan. 2008. Erot, erilaisuus ja elinolot – vammaisten arkielämä ja itsemäärääminen. Anjalankoski. Solver Palvelut Oy.
- Ekström, Saara. 2010. Asumisvalmennus osana onnistunutta muuttoa! – tutkimus Ammattiopisto Luovin asumisvalmennuksen hyvistä käytänteistä ja kehittämistarpeista. Vaasan ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Opinnäytetyö.
- Himanen, Mia. 2010. Kehitysvammaisen nuoren itsenäistymisen tukeminen asumisvalmennuksen näkökulmasta. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. opinnäytetyö.
- Himberg, Lea, Laakso, Juhani, Peltola, Ritva, Näätänen, Risto & Vidjeskov, Jan. 2002. Kehittyvä ihminen. Psykologia 2. Porvoo. WS Bookwell Oy.
- Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino.
- Hirsijärvi, Sirkka, Remes, Pirkko, Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kiviniemi, Aino-Maija. 2011. Tienviittoja- ei valmiita askelia. Kokemuksia asumisvalmennuksesta valmentavassa koulutuksessa Vaasassa. Vaasan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosiaali- ja terveysala. Opinnäytetyö.
- Lampinen, Reija. 2007. Omat polut! Vammaisesta lapsesta täysvaltaiseksi aikuiseksi. Helsinki. Edita Prima Oy.
- Lehtinen, Ulla & Pirttimaa, Raija. 1993. NOVA. Aikuiskasvatuksen suunnitelma. Jyväskylä. Kirjapaino Oy Sisä-Suomi.
- Lämsä, Anna-Liisa(toim.). 2011. Mieli maasta. Masentuneen nuoren kohtaaminen ja tukeminen. Juva. Bookwell Oy.

Murto, Pentti. 1995. Syrjäytyjästä selviytyjäksi. Vammaisen nuoren koulutusuran tukeminen opetuksen, kuntoutuksen ja sosiaalityön moniammatillisena yhteistyönä. Jyväskylä.

Myllykoski, Anne-Mari, Melamies, Nina & Kangas, Sari (toim.). 2004. Itsenäistynyt nuori ja AD/HD. Juva. WS Bookwell Oy.

Mänty, Tarja. 2000. Ammatillisesta erityisopetuksesta elämään. Jyväskylä.

Mänty, Tarja & Ruha, Pirjo. 2012. Opetussuunnitelma, yhteinen osa. Ammattiopisto Luovi.

Nurmi, Jari-Erik 1995. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Paula Lyytinen, Mikko Korhokangas & Heikki Lyytinen(toim.) 1997. Näkökulmia kehityopsykologiaan. Porvoo. WSOY.

Rosbacka, Marjo. 2009. Osallisena omassa elämässä. Kehitysvammaisen nuoren itseenäistymisen tukeminen. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Turunen, Kari E. 2005. Ikävaiheiden kriisit. Juva. WS Bookwell Oy.

Vuorinen, Risto. 1997. Minän synty ja kehitys. Porvoo. WSOY.

<http://www.luovi.fi/luovi/yleista/>, hakupäivä 4.3.2013

LIITTEET

LIITE 1

TEEMAHAASTATTELURUNKO

TAUSTATIEDOT

- IKÄ
- SUKUPUOLI
- ASUNTOLASSA ASUMISAIKA

ASUMINEN

- MISSÄ ASUIT ENNEN ASUNTOLAAN MUUTTOA? (VANHEMPIEN LUOTA, OMA ASUNTO)
- MILTÄ ASUNTOLAAN MUUTTO TUNTUI? (PELKO, JÄNNITYS, INNOSTUS, ILO)
- MITÄ SYÖT ILTAISIN ASUNTOLASSA? (LAITAT ITSE, SYÖT LEIPÄÄ JNE.)
- PESETKÖ ITSE PYYKIT ASUNTOLASSA?
- HOIDATKO KAUPPA-ASIAT ITSENÄISESTI?
- SAITKO/SAATKO MIELESTÄSI RIITTÄVÄSTI TUKEA JA OHJAUSTA? ONKO SUUNNITELLUT ASIAT TOTEUTUNEET?
- MITEN ASUNTOLASSA ASUMINEN ON VASTANNUT ODOTUKSIASI?
- KENEN KANSSA ASUT? YKSIN? KÄMPPIS?
- MILLAISENA KOET ASUNTOSI JA ASUINYMPÄRISTÖSI?
- ASUMISEN HYVÄT JA HUONOT PUOLET?

SOSIAALISUUS/OSALLISUUS

- MITÄ TEET ASUNTOLASSA ILTAISIN?
- KENEN KANSSA VIETÄT AIKAA ILTAISIN ASUNTOLASSA? ONKO SINULLA KAVEREITA? KAVEREITA ASUNTOLASSA?
- KOETKO ITSESI YKSINÄISEKSI?
- ONKO SINULLA TARVITTAESSA OMAA RAUHAA?
- OSALLISTUTKO ASUNTOLAN YHTEISIIN TAPAHTUMIIN JA HARRASTUKSIIN? MIHIN/MILLAISIIIN? JOS ET OSALLISTU, MIKSI ET?
- ONKO SINUA KIOUSATTU ASUNTOLASSA?
- MISSÄ MÄÄRIN KOET VOIVASI VAIKUTTAA ASUNTOLAN TOIMINNAN SUUNNITTELUUN?
- KOETKO, ETTÄ OLET SAANUT ASUMISEEN LIITTYEN OHJAUSTA JA TUKEA, JOSTA ON HYÖTYÄ MUUTTAESSASI ESIMERKIKSI OMAAN ASUNTOON VALMISTUMISEN JÄLKEEN?

Millaisia toiveita sinulla olisi asuntolan toimintaan tai henkilökunnalle? Onko sinulla kehittämissuhteita asuntolassa asumiseen ja vapaa-ajan toimintaan?

Puhelintiedustelu 28.2.2013 kyselyyn vastanneille siitä, missä he asuvat nyt, kaksi vuotta haastattelun tekemisen jälkeen.

Tiedote tutkimuksesta
Opiskelijan vanhemmat /
Julkinen
13.4.2011

[Versio/pp.kk.vvvv]

1 (1)

Hyvät opiskelijan vanhemmat

Pyydän suostumustanne Ammattiopisto Luovin Limingan yksikössä opiskelevan lapsenne osallistumiselle yksikössä toteutettavaan tutkimukseen. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää Limingan yksikön opiskelija-asuntolassa asuvien opiskelijoiden kokemuksia ja ajatuksia asuntolassa asumisesta. Tutkimuksen haastatteluosio toteutetaan toukokuun 2011 aikana. Tutkimus on valmis lokakuuhun 2011 mennessä.

Tiedonhankintamenetelmänä käytetään yksilöllistä teemahaastattelua, jossa kysytään asuntola-asumiseen liittyviä teemoja. Tutkimuksessa mukana ovat suostumuksensa antavat Limingan yksikön opiskelija-asuntolassa asuvat opiskelijat.

Voitte antaa suostumuksen lapsenne osallistumisesta tutkimukseen oheisella lomakkeella. Myös lapseltanne pyydetään kirjallinen suostumus. Kaikki tutkimuksessa saadut tiedot käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä, eikä tutkimuksessa mukana olevien opiskelijoiden henkilöllisyys tule ilmi missään vaiheessa.

Mikäli teillä on kysyttävää tai haluatte muutoin lisätietoja tutkimuksesta, vastaan mielelläni kysymyksiinne.

Sari Väisänen
Sari Väisänen

ohjaaja/opintoneuvoja, tutkija

Puh. 040-319 3593

Ammattiopisto Luovi, Limingan yksikkö

Suostumus tutkimukseen
Opiskelija ja/tai Opiskelijan
vanhemmat /
Luottamuksellinen
13.4.2011

1 (1)

Luovissa tehtävä tutkimus

Olen saanut tietoja tutkimuksesta, jossa selitetään Ammattiopisto Luovin Limingan yksikön opiskelija-asuntolassa asuvien opiskelijoiden kokemuksia ja ajatuksia opiskelija-asuntolassa asumisesta. Olen myös saanut mahdollisuuden esittää tutkijalle tutkimusta koskevia kysymyksiä.

Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Ymmärrän myös, että kaikkia tutkimuksessa kerättäviä tietoja käsitellään luottamuksellisesti.

OPISKELIJAN SUOSTUMUS

Suostun osallistumaan Ammattiopisto Luovissa tehtävään tutkimukseen

Opiskelijan nimi ja henkilötunnus

Paikka ja aika

/ 20

Allekirjoitus ja nimenselvitys

Suostumus on otettu vastaan

/ 20

Tutkijan allekirjoitus ja nimenselvitys

Suostumus tutkimukseen
Opiskelija ja/tai Opiskelijan
vanhemmat /
Luottamuksellinen
13.4.2011

1 (1)

Luovissa tehtävä tutkimus

Olen saanut tietoja tutkimuksesta, jossa selitetään Ammattiopisto Luovin Limingan yksikön opiskelija-asuntolassa asuvien opiskelijoiden kokemuksia ja ajatuksia opiskelija-asuntolassa asumisesta. Olen myös saanut mahdollisuuden esittää tutkijalle tutkimusta koskevia kysymyksiä.

Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Ymmärrän myös, että kaikkia tutkimuksessa kerättäviä tietoja käsitellään luottamuksellisesti.

Suostun siihen, että Ammattiopisto Luovissa opiskeleva lapseni osallistuu tutkimukseen

Opiskelijan nimi ja henkilötunnus

Paikka ja aika

/ 20

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Suostumus on otettu vastaan

/ 20

Tutkijan allekirjoitus ja nimenselvennys